

LAPPEENRANNAN
TEKNILLINEN YLIOPISTO

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
SÄHKÖTEKNIIKAN OSASTO

BL10A1000 Kandidaatintyö ja seminaari

KANDIDAATINTYÖ

31.8.2007

Mari Oksanen

0280832

Säte 4

Sähkömarkkinat mediassa

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Sähkötekniikan osasto

Mari Annukka Oksanen

Sähkömarkkinat mediassa

Kandidaatintyö

2007

39 sivua, 9 kuvaa, ei taulukoita, 4 liitettä

Tarkastaja: Professori Satu Viljainen

Hakusanat: sähkömarkkinat, media
Keywords: electricity markets, media

Työssä oli tarkoituksena selvittää sähkömarkkinoiden ja median suhdetta. Eri lehtien arkistoista kerättiin sähkömarkkinoihin liittyviä juttuja vuodesta 1995 lähtien. Niitä verrattiin sähkömarkkinoiden tapahtumiin.

Päällimmäisenä havaintona oli, että media reagoi voimakkaasti sähkömarkkinoiden tapahtumiin. Kun sähkön hinta nousee, myös artikkeleiden lukumäärä lisääntyy. Samalla asenteet markkinoita kohtaan muuttuvat positiivisista negatiivisiksi. Toisaalta markkinoilla on nähtävissä puolustajat ja vastustajat. Markkinoita puolustavat energia-alan ammattilaiset, jotka pitävät vapaata kauppaa hyvänä. Vastustajia ovat tavalliset sähkön kuluttajat.

ABSTRACT

Lappeenranta University of Technology
Department of Electrical Engineering

Mari Annukka Oksanen

Electricity Markets in Media

Thesis for the Degree of Bachelor of Science in Technology

2007

39 pages, 9 figures, no tables, 4 appendices

Examiner: Professor Satu Viljainen

Keywords: electricity markets, media

Aim of this study was to find out the relationship between electricity markets and media. The articles of the electricity markets were collected from the archives of the different newspapers since year 1995. The articles were compared to the development of electricity markets.

Main finding was that media react strongly to the events of the electricity markets. When the price of electricity rises also the number of the articles multiplies. The attitudes towards electricity markets change from positive to negative at the same time. On the other hand, there are defenders and opponents at the markets. The defenders are the specialists of the energy branch and they think that free electricity trade is good. The opponents are the ordinary consumers of electricity.

ALKUSANAT

Tämä työ on tehty Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa sähkömarkkinalaboratoriossa kesällä 2007. Työn tarkastajana ja ohjaajana on toiminut professori Satu Viljainen, jota haluan kiittää mielenkiintoisesta aiheesta.

Erityiset kiitokset haluan osoittaa Henrille kannustamisesta ja oikoluvusta sekä vanhemmilleni tuesta koko opiskeluaikanani.

SISÄLLYSLUETTELO

KÄYTETYT LYHENTEET JA MERKINNÄT	5
1 JOHDANTO.....	6
2 SÄHKÖMARKKINOIDEN HISTORIA SUOMESSA	6
2.1 Markkinoiden vapautumisesta nykypäivään	6
2.2 Sähkön hinnan kehitys.....	7
2.3 Sähkön hintaan vaikuttavat tekijät	9
3 SÄHKÖMARKKINAT JA MEDIA.....	11
3.1 Uusi sähkömarkkinalaki ja asenteet 1993-1995	13
3.2 Hinnat nousevat, epäilykset kasvavat 1996–1997	14
3.3 Hinnat laskevat, keskustelu vähenee 1998–2000.....	17
3.4 Kriittisyys lisääntyy 2001–2002	20
3.5 Synkkä vuosi 2003	22
3.6 Puolustajat ja vastustajat 2004–2005	23
3.7 Vilkasta keskustelua 2006	26
3.8 Odottava tunnelma 2007.....	28
4 POHJOISMAISET MARKKINAT	30
4.1 Norja.....	32
4.2 Ruotsi	33
4.3 Tanska	35
5 VERTAILU JA YHTEENVETO	36
LÄHTEET.....	38
LIITTEET 1, 2, 3, 4	

KÄYTETYT LYHENTEET JA MERKINNÄT

AL	Aamulehti
EMV	Energiamarkkinavirasto
ET	Energiateollisuus
EU	Euroopan Unioni
HS	Helsingin Sanomat
KTM	Kauppa- ja teollisuusministeriö
Sener	Sähköenergiayhdistys ry.
SMK	Sähkömarkkinakeskus
TS	Turun Sanomat
VTT	Valtion teknillinen tutkimuskeskus

1 JOHDANTO

Tässä työssä tarkastellaan sähkömarkkinoita ja mediaa Suomessa koko vapaiden sähkömarkkinoiden ajalta eli vuodesta 1995 nykypäivään. Pohjatutkimuksena on käyty läpi eri lehtien arkistoja ja tutkittu, mitä sähkömarkkinoista on kirjoitettu. Tarkoituksena on tutkia kerätystä materiaalista, ovatko median asenteet sähkömarkkinoita kohtaan muuttuneet vuosien saatossa. Pääasiallisesti tutkitaan suomalaisia sanomalehtiä vuodesta 1995 vuoteen 2007, mutta taustatiedoksi tarkastellaan myös vuosia 1993 ja 1994. Televisiossa ja radiossa esitettyjä sähkömarkkinoihin liittyviä ohjelmia on myös arvioitu. Samalla vertaillaan, joskin suppeammin, vastaavaa kehitystä Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Loppuun kootaan yhteenveto eri maista sekä vertaillaan eroja ja yhteneväisyyksiä asenteiden muutoksissa.

2 SÄHKÖMARKKINOIDEN HISTORIA SUOMESSA

Sähkömarkkinat vapautuivat Suomessa ensimmäisten maiden joukossa Euroopassa. Norja ja Iso-Britannia olivat avanneet markkinansa vähän ennen Suomea, ja Ruotsi puolestaan seurasi aivan Suomen vanavedessä. Vuonna 2004 avattiin osittain vapaat markkinat Euroopan unionin alueella ja vuoteen 2008 mennessä tulisi kaikkien EU-maiden olla jo kilpailun parissa.

2.1 Markkinoiden vapautumisesta nykypäivään

Ennen sähkömarkkinoiden avautumista sähkön siirto ja myynti olivat alueellisten monopolien hallussa. Markkinoiden vapautuessa siirto jäi yhä monopoliasemaan, mutta myynti vapautui.

1990-luvun alussa sähkömarkkinoiden vapautumista Suomessa alettiin suunnitella Norjan perässä. 1.6.1995 astui voimaan uusi sähkömarkkinalaki, joka antoi suurille käyttäjille (>500 kW) mahdollisuuden valita sähköntoimittajansa vapaasti. Sähkömarkkinakeskus (SMK) perustettiin valvontaviranomaiseksi. Sittemmin sen nimeksi vaihtui Energiamarkkinavirasto (EMV) vuonna 2000. (Energiamarkkinavirasto)

1.1.1997 alkaen periaatteessa kaikki sähkökäyttäjät tulivat kilpailutuksen pariin. Käytännössä kuitenkin pienasiakkaat olivat edelleen kilpailun ulkopuolella, koska kilpailuun osallistuminen olisi vaatinut kallista tuntitehomittaria. Samaan aikaan uudistettiin myös energiaverotusta, jotta Suomi pystyisi osallistumaan paremmin pohjoismaiseen sähkökauppaan. 1.9.1997 aloitti toimintansa myös Suomen Kantaverkko Oy, josta tuli myöhemmin Fingrid Oyj.

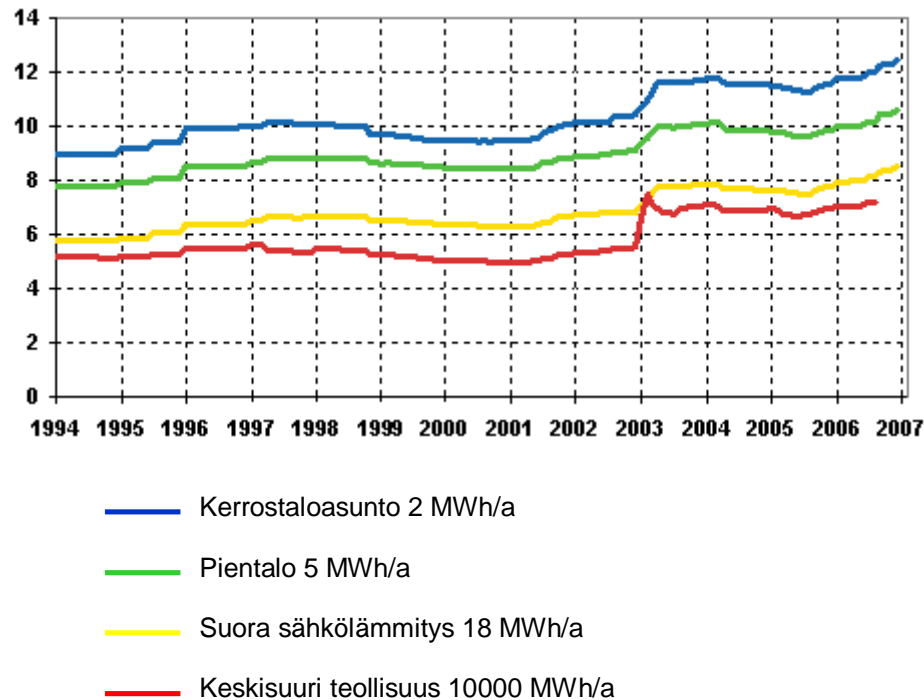
1.9.1998 pääsivät kotitaloudet vihdoin mukaan vapaille markkinoille. Tuntitehomittausta ei enää tarvittu, kun siirryttiin käyttämään tyyppikuormituskäyräjärjestelmää, jossa kuluttajat jaetaan ryhmiin kulutusmallien mukaan. Vuonna 1998 aloitti toimintansa Suomessa myös pohjoismainen sähköpörssi Nord Pool.

2000-luvun merkittävä tapahtuma oli 1.9.2003 tehty muutos sähkömarkkinalakiin. Tällöin muun muassa kiellettiin erillisten palvelumaksujen periminen myyjän vaihdon yhteydessä. Merkittäviä asioita olivat myös päästökauppa ja sitä seurannut pohdinta windfall-voittojen verotuksesta. 12.8.2005 alkoi Olkiluoto 3:n rakentaminen. Pohjoismaissa oli investoitu lisävoimaan vain hyvin vähän markkinoiden avautumisen jälkeen. Matti Purasjoen selvitys sähkömarkkinoista 3.10.2006 oli myös tärkeä tapahtuma sähkömarkkinoilla. Vapaat markkinat olivat toimineet runsaat kymmenen vuotta, ja tarvittiin selvitystä markkinoiden toimivuudesta. Purasjoen raportin tärkeimpiä toimintaehdotuksia olivat muun muassa sähkön riittävän saannin turvaaminen tuotantoa lisäämällä ja siirtoyhteyksiä parantamalla. Samalla myös hintojen nousu saattaisi rajoittua ja kilpailu lisääntyä. Fortumin markkinavoiman rajaaminen ja sähköpörssin toiminnan kehittäminen olivat keskeisiä ajatuksia. (Purasjoki M. 2006)

2.2 Sähkön hinnan kehitys

Kuluttajien sähkön hinta pysyi pitkään melko vakaana sähkömarkkinoiden avautumisen jälkeen, kuva 1. Vuosina 1996–1998 sähkön hinta kilowattituntia

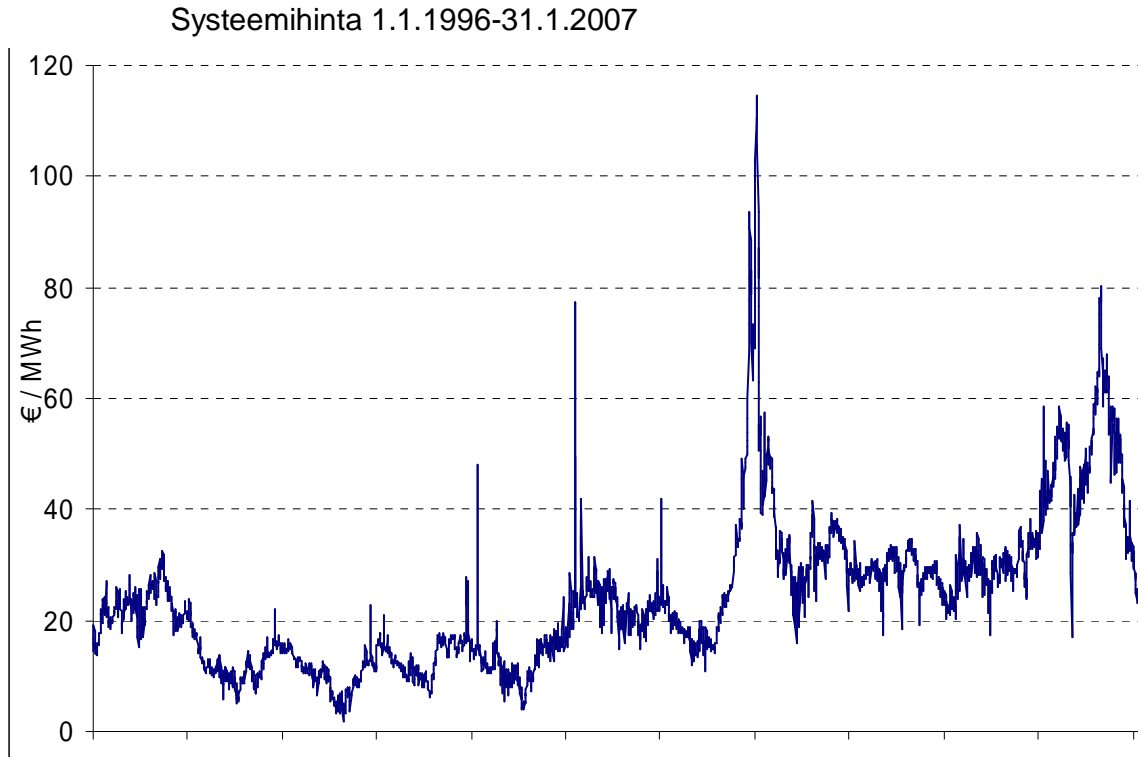
kohden nousi keskimäärin noin sentillä, mutta laski taas seuraavina vuosina vastaavan summan. Vuonna 2002 sähkön hinta lähti nousuun, ja 2003 hinnassa näkyy selkeä piikki.

Kuva 1. Sähkön kokonaishinta kuluttajatyypeittäin vuosina 1994–2007 (alku), snt/kWh. Lähde: Tilastokeskus.

Vuoden 2004 jälkeen sähkön hinta ei jatkanut enää nousuaan, kuva 1, mutta toisaalta hinnat eivät myöskään laskeneet 2000-lukua edeltäneelle tasolle. Vuoden 2006 loppupuolella kuluttajien sähkön hinta ponkaisi taas nousuun. Teollisuusasiakkaiden sähkön hinta on kehittynyt vastaavasti kuin pienkuluttajien. Vuoden 2003 kohdalla on nähtävissä vastaavanlainen jyrkkä nousu sähkön hinnassa.

Sähkön hinnan kehitystä voidaan seurata myös sähköpörssin systeemihinnasta, kuva 2. Pörssissä sähkölle määräytyy tunneittainen hinta osto- ja myyntitarjousten perusteella.

Kuva 2. Vuosien 1996–2007 päivittäiset systeemi hinnat. Vuosien 1996–1998 hinta on muunnettu suhteella 1 €=1 NOK. Lähde: Nord Pool

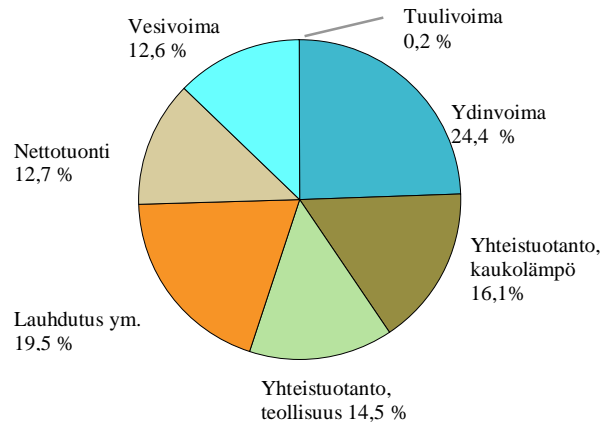
Kuvassa 2 tuntihinnoista on laskettu päiväkeskiarvot. Systeemi hinnassa voidaan nähdä samanlainen kehitystrendi kuin kuluttajahinnoissa. Luonnollisesti pienkäyttäjän sähkön hinnoissa muutokset eivät ole yhtä nopeita ja suuria, mutta linja on sama. Systeemi hinnan ollessa alhaalla vuosina 1997–1999 olivat kuluttajahinnatkin alhaalla. Vastaavasti vuonna 2003 systeemi hinnan noustessa erittäin korkealle kipusi sähkönkäyttäjienkin maksama hinta ylös.

2.3 Sähkön hintaan vaikuttavat tekijät

Sähkön hinnan kehitykseen vaikuttavat niin sää, vesivarastot, polttoaineiden hinnat kuin tapahtumat markkinoilla.

Sähkön tuotantorakenne Suomessa on monipuolinen, kuva 3. Sähköä tuotetaan niin ydinvoimalla, vesivoimalla, lauhdevoimalla kuin yhteistuotannossakin. Sähköä myös tuodaan naapurimaista noin kymmenesosa vuosittaisesta tarpeesta.

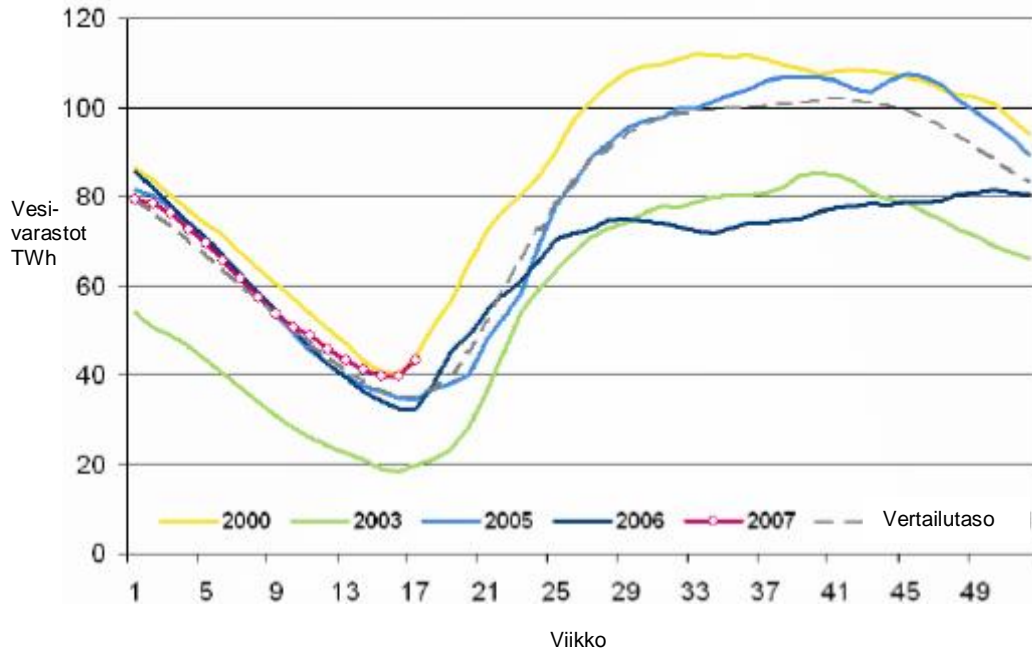
Monipuolinen tuotantorakenne on hyvä keino tasata esimerkiksi polttoaineiden hintojen kohoamisesta johtuvaa sähkön hinnannousua. Toisaalta huono vesivuosi pelkää Suomessa ei aiheuta suurta hinnannousua.

Kuva 3. Sähkön nettohankinta Suomessa vuonna 2006, yhteensä 90 TWh. Lähde: Energieneuvottelukunta ry

Myös päästökauppa vaikuttaa sähkön hintaan kuten erilaiset verot. Sähkölainakin voi nostaa sähkön hintaa. Olkiluotoon rakenteilla oleva Suomen viides ydinvoimala tuo lisää sähköä aikaisintaan vuonna 2011 eikä lisävoiman tarve lopu tämänkään jälkeen, sillä sähkön kulutus kasvaa muutaman terawattitunnin (TWh) vuosivauhtia. Talvipakkasilla voi uhata myös tilapäinen sähköpula ja sitä voidaan kompensoida varavoimalla. Tuonnin hyödyntämistä muista Pohjoismaista haittaavat rajajohtojen pullonkaulat. (Energinet.fi)

Ylivoimaisesti eniten sähkön hintaan vaikuttaa joka tapauksessa vesitilanne muissa Pohjoismaissa. Kuvassa 4 on esitetty pohjoismaiset vesivarastot 2000-luvulla. Kun Norjassa ja Ruotsissa vesivarastot ovat vähissä, se nostaa vääjäämättä pörssisähkön hintaa ja siten myös ennen pitkää suomalaisen kuluttajan sähkön hintaa.

Kuva 4. Pohjoismaiset vesivarastot 2000-luvulla. Lähde: Nord Pool

Vuosi 2000 oli hyvä vesivuosi, joten sähkön hintakin oli alhaalla, kuva 1. Vuonna 2003 oli puolestaan erittäin huono vesivuosi, ja lisäksi kylmä talvi. Sähkön kulutus kasvoi ja sähkökin oli kallista. Toisaalta vuonna 2005 vesivarastot olivat normaalit tai hieman normaalia runsaammat, mutta sähkön hinta ei silti laskenutkaan aikaisempien hyvien vesivuosien tasolle. Tätä saattaisi selittää esimerkiksi päästökaupan alkaminen ja sen vaikutus hintoihin.

3 SÄHKÖMARKKINAT JA MEDIA

Lehdistö reagoi ajankohtaisiin asioihin runsaalla kirjoittelulla ja usein myös kärkkäillä mielipiteillä. Näin on myös sähkömarkkinoihin liittyvien artikkeleiden kohdalla. Tähän tutkimukseen on valittu kolme suurta suomalaista sanomalehteä ja neljä pienempää maakuntalehteä. Lisäksi on tarkasteltu tv- ja radio-ohjelmia.

Artikkeleita on etsitty Helsingin Sanomista (levikki noin 431 000 kappaletta), Turun Sanomista (112 000) ja Aamulehdestä (137 000). Helsingin Sanomat on valtakunnallinen lehti, Turun Sanomien ilmestymisalue on pääasiassa Länsi-Suomi

ja Aamulehden Tampereen seutu. Juttuja etsittiin myös Etelä-Saimaasta (33 000), joka ilmestyy Etelä-Karjalassa, Hämeen Sanomista (30 000), jonka pääalue on Hämeenlinnan seutu, Ilkasta (55 000), joka ilmestyy Seinäjoella ja Kalevasta (82 000), jonka levikkialue on Oulun seutu. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava otos eri puolilla Suomea ilmestyvistä erikokoisista sanomalehdistä. On myös otettava huomioon, että suurten lehtien arkistot ovat laajemmat ja pidemmältä aikaväliltä kuin pienten. Etelä-Saimaan arkisto oli käytettävissä vuodesta 2000 lähtien ja saatavilla oli vain juttujen otsikot. Samoin Ilkan arkistosta oli saatavilla vain otsikot ja arkistosta löytyi juttuja vuodesta 1999 lähtien. Hämeen Sanomien arkisto oli käytettävissä vuodesta 2004 ja Kalevan vuodesta 2005. Tästä johtuen suurten lehtien arkistoja on hyödynnetty tässä työssä laajemmin ja tarkemmin kuin pienten.

Juttuja on etsitty jokaisen lehden internetarkistoista. Hakusanana on käytetty suurten lehtien arkistoissa sähkömarkkinat -sanaa katkaistuna (sähkömark* tai sähkömark\$). Pienissä lehdissä hakusanana on ollut sähkömarkkinat. Sähkömarkkinat –hakusana (katkaistuna tai ilman) antoi jokaisessa arkistossa sopivasti rajatun tuloksen. Laajempi hakusana, esimerkiksi sähkö, tuotti puolestaan liian laajan hakutuloksen, ja silloin suurin osa tuloksista ei edes olisi liittynyt sähkömarkkinoihin. Käytetyllä hakusanalla löytyneistä jutuista rajattiin lisäksi pois sellaiset kirjoitukset, jotka käsittelivät suppeasti vain oman paikkakunnan sähköyhtiötä, liittyivät Fortumin optioihin tai pelkästään päästökauppaan.

Liitteissä 1, 2 ja 3 on esitetty aikajanoilla eri lehdissä ilmestyneiden uutisten otsikoita. Kaikkia arkistoista kerättyjä otsikoita ei ole mahdutettu liitteisiin eikä jokaista arkistoista löytynyttä juttua ole käsitelty tässä työssä. Kaikki arkistoista löytyneet aiheeseen liittyvät artikkelit on kuitenkin laskettu mukaan, kun tehtiin juttulaskentaa. Liitteessä 1 on Helsingin Sanomat, 2 Turun Sanomat ja 3 Aamulehti. Liitteisiin on valittu otsikot mielenkiintoisuuden perusteella. Osassa arkistoista löytyneistä jutuissa otsikot olivat mitäänsanomattomia, esimerkiksi Sähkökilpailu alkaa, joten sellaisia ei tilanpuutteen vuoksi mahdutettu liitteisiin, joissa oli

tarkoitus kuvata asenteiden kehitystä pelkkien otsikoiden avulla. Punaisella kirjoitetut jutut ovat luokiteltu asenteeltaan positiivisiksi jutuiksi sähkömarkkinoista ja siniset negatiivisiksi. Otsikoiden asettelu noudattaa liitteessä 4 olevaa asennekäyrää. Lisäksi otsikot on ryhmitelty tämän työn luvun kolme alaotsikoiden mukaan. Liitteen 4 asennekäyrä havainnollistaa graafisesti asenteiden muutoksia markkinoilla.

3.1 Uusi sähkömarkkinalaki ja asenteet 1993-1995

Kun sähkömarkkinalakia valmisteltiin 1990-luvun alussa, olivat tunnelmat odottavat. Sähkömarkkinoiden vapauttamisen odotettiin lisäävän kilpailua ja laskevan hintoja. Helsingin Sanomissa uutisoitiin 13.3.1993 ”Vallankumous tekeillä sähköalan kilpailussa”. Jutussa kerrottiin tiedottavaan sävyyn uusista markkinoista. Sama linja jatkui 14.7.1993, kun lehti otsikoi ”Valmisteilla oleva laki loisi kilpailua sähkölaitosten kesken, Uudistus voi tasoittaa sähkön hintaeroja.” Artikkeleissa kerrottiin sähkömarkkinoiden tuomista hyödyistä, mutta samalla pelättiin, nouseeko taajamien ulkopuolella asuvien sähkön hinta.

Myös Aamulehdessä kirjoitettiin 3.6.1994 ”Sähkömarkkinoiden avautuminen tärkeää” –artikkelissa, kuinka uusi laki purkaa kilpailun esteitä ja on merkittävä hanke elinkeinoelämälle. 15.12.1994 uutisoitiin Helsingin Sanomissa jo epäilevämpään sävyyn markkinoista: ”Avautuva kilpailu lisää sähkökaupan epävarmuutta”. Jutussa ilmaistiin huoli epävarmuuden kasvamisesta ja ulkomaalaisten sähköyhtiöiden tulemisesta markkinoille.

Pääasiassa odotukset vapautuvia sähkömarkkinoita kohtaan olivat siis positiiviset, vaikka jonkin verran epäilyksiäkin kilpailun vapauttamisesta oli. Suuria tunteiden ilmaisuja ei ollut vaan luotettiin asiantuntijoiden, kuten Kauppa- ja teollisuusministeriön (KTM), mielipiteisiin. Lukumääräisestikään artikkeleita ei vielä ollut kovin paljon.

Vuonna 1995 sähkömarkkinoiden vapautuessa lehdistö ja kuluttajatkin kiinnittivät asiaan enemmän huomiota. Helsingin Sanomien mielipidesivuilla 14.1.1995 sähköinsinööri Jaakko Hunnako ilmoitti kansan äänellä mielipiteensä markkinoista: ”Sähkölakiesitys yhtä tyhjän kanssa”. Hänen mielestään uusi laki ei hyödytä ketään, sillä se ei lisää kilpailua eikä alenna sähkön hintaa. Aamulehdessäkin 2.2.1995 artikkelissa ”Sähkömarkkinoilta puuttuu kilpailu” pohdittiin markkinoiden kilpailutilannetta. Markkinoille tarvittaisiin lisää tuottajia, jotta saataisiin aikaan kilpailua.

Yleisesti markkinoista ei kuitenkaan kirjoitettu näin negatiivisesti. 17.2.1995 Aamulehdessä otsikoitiin ”Markkinoiden vapauttaminen ei nosta sähkön hintaa”. Kilpailuun sisältyvän vapaan kysynnän ja tarjonnan katsottiin pitävän huolen siitä, ettei hintoja voi keinotekoisesti nostaa. Toisaalta 5.10.1995 Aamulehdessä jo kerrottiin ”Ostaja uskoo sähkön halpenevan ja myyjä kertoo kallistuvan”. Ostajilla ja myyjillä oli aivan eri käsitys markkinoista. Sähkön hinta olikin noussut vapautumisen jälkeen eikä markkinoihin siten oltu täysin tyytyväisiä. Loppuvuodesta Helsingin Sanomissa Helsingin energian myyntijohtaja Jukka Niemi kuitenkin puolusti markkinoita (”Sähkösopimuksia verohuppu silmillä”, 21.12.1995). Hän piti markkinoiden avautumista hienona, sillä se lisää kilpailua ja alentaa hintoja. Energian verotukseen hän kuitenkin vaati muutoksia.

Tunnelmat siis vaihtelivat kielteisestä odottavan myönteisiin. Toisaalta toivottiin hyötyjä kilpailun lisääntyessä, mutta toisaalta havaittiin jo ongelmiakin ja vaadittiin muutoksia sähkömarkkinalakiin.

3.2 Hinnat nousevat, epäilykset kasvavat 1996–1997

Vuonna 1996 keskusteltiin lehdistössä edelleen sekä markkinoiden ongelmista että hyödyistä. Aamulehdessä 4.1.1996 IVOn Kalevi Numminen totesi ”Sähkökaupan kilpailu on näennäistä”. Numminen kertoi, että kuluttajien maksamasta sähkön hinnasta voi kilpailuttaa niin pienen osan, ettei sillä ole merkitystä kokonaishintaan. Helsingin Sanomissa 11.1.1996 julkaistiin uutinen ”Ministeriö huolissaan

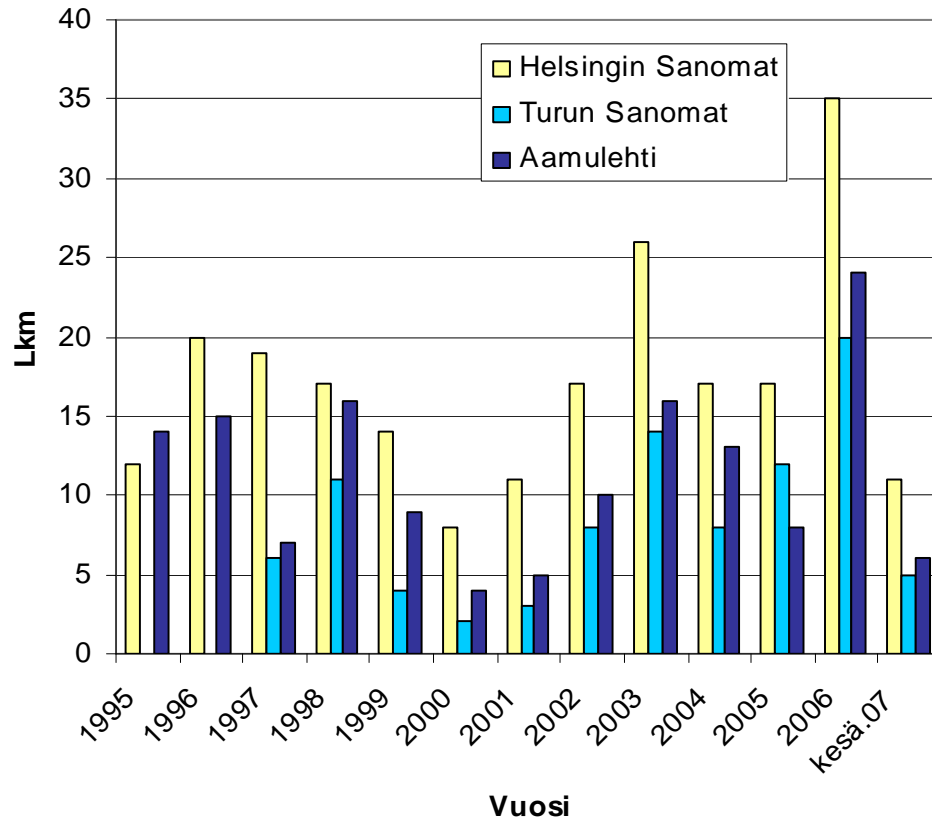
sähköalan keskittymisestä, Sähkökuluttajille halutaan turvata valinnan mahdollisuus”, jossa kerrottiin KTM:n olevan huolissaan sähköalan fuusioista. Keskittymistä pelättiin siis jo heti markkinoiden vapauttamisen jälkeen. Samaa asiaa pohdittiin myös 26.3.1996 Helsingin Sanomissa artikkelissa ”Sähkö alistuu hitaasti markkinoihin”. Monopolisähköstä oli tulossa markkinasähköä, ja kuluttajia pelotti ruotsalaisen Vattenfallin tunkeutuminen Suomen markkinoille ja mahdolliset yritysostot.

Aamulehdessä 18.4.1996 vaadittiin edelleen markkinoiden lisäkehitystä jutussa ”Sähkökilpailu varttuu mutta hinnat nousevat”. Sähkön verotuksen todettiin syövän alan kilpailukykyä muihin maihin verrattuna. Senerin (Sähköenergialiitto ry) Pekka Tiusanen puolusti kuitenkin avautuvia sähkömarkkinoita Helsingin Sanomissa 18.7.1996 ”Markkinat ohjaavat sähkön tuotantorakennetta” – mielipidekirjoituksessaan. Hän kirjoitti, että Suomessa sähkön hinta on Euroopan halvimpia ja, että avautuvat sähkömarkkinat luovat ostajille ja myyjille uusia mahdollisuuksia. Samoin Aamulehdessä 13.8.1996 mielipideosastolla Veikko Heiskanen kehuu energia-alan aktivoituneen markkinoiden avaamisen jälkeen (”Suljettuja markkinoita ei enää ole”).

Edelleen keskustelun sävy lehdistössä oli melko neutraali. Jutut olivat lähinnä tiedottavia uutisia ja mielipiteiden ilmaisuja oli vähän. Vapaista markkinoista löydettiin sekä hyötyjä että haittoja. Kuten kuvasta 1 voidaan havaita, sähkön hinta oli lievässä nousussa vuosina 1995–1996. Sähkön hinnan muutokset, ja nimenomaan noususuhdanteiset muutokset, aktivoivat heti julkista keskustelua.

Kuvassa 5 on esitetty sähkömarkkinoihin liittyvien artikkeleiden lukumääriä. Helsingin Sanomien ja Aamulehden arkistot on laskettu vuodesta 1995 lähtien ja Turun Sanomien vuodesta 1997. Kirjoitusten lukumäärissä on nähtävissä yhteinen linja koko tarkastelujakson ajan. Vuosina 2000–2002 juttuja oli joka lehdessä vähän. Esimerkiksi vuonna 2000 Helsingin Sanomissa oli kahdeksan kirjoitusta markkinoista, Turun Sanomissa kaksi ja Aamulehdessä neljä. Vuosina 2003 ja 2006

artikkeleita oli puolestaan paljon runsaammin. Esimerkiksi 2003 Helsingin Sanomissa oli 26 ja vuonna 2006 jopa 35 juttua. Turun Sanomissa juttuja oli 14 vuonna 2003 ja 20 vuonna 2006. Aamulehdessä vastaavat luvut ovat 16 ja 24. Kirjoittelun aktiivisuuteen vaikuttavat suoraan sähkön hinta (kuva 1) ja tapahtumat markkinoilla.

Kuva 5. Sähkömarkkinoihin liittyvien kirjoitusten lukumääriä Helsingin ja Turun Sanomissa sekä Aamulehdessä vuosina 1995–2007. Vuoden 2007 artikkelit ovat kesäkuun loppuun mennessä ilmestyneet artikkelit.

Vuonna 1997 juttujen lukumäärät kääntyivät laskuun vuoden 1996 tasosta, kuva 5. Kaikki kuluttajat pääsivät teoriassa mukaan markkinoille, mutta koska käytännössä pienkuluttajat eivät vielä olleet kilpailussa mukana, ei lehtijuttujakaan ollut paljon. Samoin sähkön hinta ei myöskään enää jatkanut nousuaan, joten se ei aktivoinut julkista keskustelua.

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 23.6.1997 ”Sähkömarkkinat ja kilpailu” pohdittiin jälleen keskittymistä markkinoilla sekä sitä, että sähköyhtiöt keräsivät voittonsa sähkön siirrosta, joka oli yhä edelleen monopoli. Seuraavaksi keskittymisen haittoja puitiin Turun Sanomissa 1.7.1997 ”Harvainvalta kaksinkertaistaisi sähkön hinnan” –jutussa. Sähkön hinta saattaisi jopa kaksinkertaistua, jos IVO ja Vattenfall saisivat koko Suomen markkinat haltuunsa.

Helsingin Sanomissa 12.9.1997 summattiin markkinoiden vapautumisen seurauksia (”Markkinoiden avautuminen nosti kotien sähkön hintoja”). Pienkuluttajien sähkön hinta oli noussut, vaikka kotitaloudet eivät vielä edes käytännössä kilpailuttaneet sähköään. Aamulehdessä 13.10.1997 otsikoitiin myös ”Kotitaloudet odottavat yhä sähkökilpailua”. Kotitalouksien todettiin joutuneen kilpailuttamisen maksumiehiksi ja hintakehitys oli meillä päinvastainen kuin Norjassa tai Britanniassa. Lopulta kuitenkin todettiin, että sähkö on Suomessa yhä Euroopan edullisinta.

Sähkömarkkinoilla todettiin olevan monia huolestuttavia seikkoja; sähkön hinta oli noussut ja sähköyhtiöiden määrä vähentynyt. Siltikään markkinoita ei vastustettu kovin ponnekkaasti vaan toivottiin vain lisäkehitystä.

3.3 Hinnat laskevat, keskustelu vähenee 1998–2000

Kun pienkuluttajatkin pääsivät mukaan sähkökilpailuun vuonna 1998, hehkutettiin sähkömarkkinoiden vapautumisen edistymistä positiivisena kehityksenä. Aamulehdessä 1.7.1998 ”Sähkökilpailu tuo kotitalouksille säästöä” –uutisessa kerrottiin Omakotitaloliiton selvityksestä, jonka mukaan kotitalouksien sähkölasku pienenisi, jos ne lähtisivät mukaan kilpailuun. Myös yrityksille sähkön hintaa alentava vaikutus olisi tervetullutta. Senerin Juha Naukkarinen kertoi Helsingin Sanomissa 18.8.1998, että ”Sähkökilpailu tasaa rajuja hintaeroja ja tuo uusia palveluita”. Pienkuluttaja hyötyisi hintojen yleisestä laskusta, vaikka ei itse kilpailuttaisi sähköään.

Turun Sanomissa todettiin puolestaan kriittisemmin 23.8.1998, että ”Sähkön kilpailutus on luvattoman koukeroista kotitalouksille”. Samoin Aamulehdessä uutisoitiin 28.8.1998 ”Energia-ala kehottaa malttiin sähkömarkkinolla”. Finergy varoitteli markkinoiden nopeaan avautumiseen liittyvistä riskeistä ja kehotti sähköyhtiöitä tarkkuuteen hinnoittelussa. Myös Sinikka Turunen (Suomen Kuntaliiton pääsihteeri) muistutti, että sähkönkulutuksen kasvu ja sähköverojen nosto saattaisivat nostaa sähkön hintaa piakkoin, vaikka hinnat nyt laskisivatkin (”Halvempi sähkö, isompi sähkölasku?”, 5.9.1998 HS).

20.9.1998 Aamulehdessä otsikoitiin ”Sähkökilpailu hyödyttää kaikkia”. Kotitaloudet hyötyivät kilpailuttamisesta, ja sähkön hinta oli laskenut, vaikkei olisi edes vaihtanut sähkön toimittajaa. 20.10.1998 Aamulehdessä kuitenkin varoiteltiin ”Paljon melua melkein tyhjästä” –artikkelissa, että sähköyhtiöiden raju kilpailu oli saanut jopa epäterveitä ja laittomia piirteitä.

Keskustelun sävy oli siis yleisesti hyvin positiivista. Vapautuneen kilpailun katsottiin laskeneen sähkön hintaa. Hinta olikin vuonna 1998 samalla tasolla kuin aikaisemmin, kuva 1. Vuosina 1999–2000 sähkön hinta laski edelleen. Myös lukumääräisesti tarkasteltuna sähkömarkkinoihin liittyviä juttuja oli vuonna 1998 vähemmän kuin aiemmin (HS 17 juttua, TS 11, AL 16) ja seuraavina vuosina lukumäärät yhä pienenivät, kuva 5. Vuonna 1999 kirjoituksia oli 14 Helsingin Sanomissa, 4 Turun Sanomissa ja 9 Aamulehdessä.

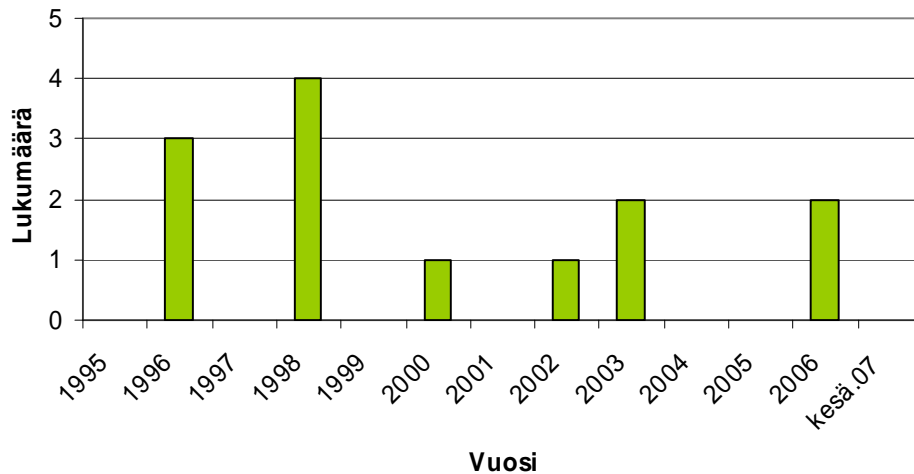
Vuonna 1999 vapaita markkinoita pidettiin edelleen hyvinä. ”Sähkökaupan vapautus hyödytti asiakkaita” kirjoitettiin Helsingin Sanomissa 17.6.1999. Vain harvat olivat kilpailuttaneet sähköään, mutta silti kaikkien sähkön hinta oli laskenut. Kuitenkin kaksi kuukautta myöhemmin Aamulehdessä kumottiin edellinen väite jutussa ”Sähkömarkkinoiden vapautuminen ei ole hyödyttänyt kuluttajia (AL 13.8.1999). Uutisessa kerrottiin VaasaEMG:n tutkimuksesta, jonka mukaan suomalaiset eivät olleet hyötyneet sähkömarkkinoiden avautumisesta niin paljon kuin olisi pitänyt. Turun Sanomissa vahvistettiin edelleen 16.9.1999, että

”Kotitaloudet hyötyneet vähiten sähkömarkkinoiden kilpailusta”. Kuluttajien toiveet olivat korkealla sähkölaskun pienentymisen suhteen markkinoiden avautuessa. Kilpailu olikin tuottanut tulosta, mutta hyödyt olivat jakautuneet epätasaisesti.

Vuonna 2000 sähkön hinnan edelleen laskeessa uutisoitiin Aamulehdessä 28.1.2000 ”Sähkön hinnan lasku on jatkunut”. Toisaalta samassa lehdessä jo varoiteltiin, että ”Sateet heiluttavat Suomen sähkön hintaa” (AL 15.9.2000). Jutussa todettiin, että pohjoismainen vesivoimatilanne vaikuttaa sähkön hintaan Suomessa merkittävästi. Nyt vettä on, mutta entä sitten kun ei ole?

Vuodet 1999 ja 2000 olivat siis hiljaisia, kun tarkastellaan kirjoitteluaktiivisuutta. Jutut olivat myönteisiä, mutta havaittiin, että niin täydellisesti markkinat eivät toimineet kuin odotettiin. Yleisesti voidaan havaita juttujen vähenevän, kun sähkön hinta laskee. Kielteisyyttä markkinoita kohtaan kasvaa, kun hinnat nousevat.

TV-ohjelmissa sähkömarkkinoita käsitellään, kun markkinoilla on tapahtunut jotakin erityistä. Kuvassa 6 on Helsingin Sanomien TV-ohjelmista löytyneiden sähkömarkkinoihin liittyvien ohjelmien lukumääriä. Käytännössä ohjelmat haettiin Helsingin Sanomien arkistosta hakusanalla sähkömark*. TV- ja radio-ohjelmista otettiin mukaan ne, joiden ohjelmatiedoissa ilmoitettiin, että ohjelmassa käsitellään sähkömarkkinoita. Sähkömarkkinoita on siis saatettu käsitellä myös muissa ohjelmissa (esimerkiksi uutisissa), mutta koska niiden sisältöä ei mainittu ennakkotiedoissa, eivät ne ole mukana tässä.

Kuva 7. Sähkömarkkinoihin liittyvien TV- ja radio-ohjelmien lukumääriä vuosina 1995–2007. Vuonna 2007 on laskettu kesäkuun loppuun mennessä esitetyt ohjelmat.

Vuonna 1998 sähkömarkkinoita käsiteltiin melko runsaasti myös televisiossa, koska pienkuluttajat pääsivät myös mukaan markkinoille. Asiasta uutisoitiin esimerkiksi A plus -ohjelmassa 29.10.1998 ”Sähkömarkkinoilla on paljon kyselijöitä, mutta vielä vähän ostajia.” Vuonna 1996 oli puolestaan käsitelty uutta sähkömarkkinalakia muun muassa Ajankohtaisessa kakkosessa 2.6.1996 ”Kuumat sähkömarkkinat”. 25.2.2000 taas A plus-ohjelmassa keskusteltiin sähkömarkkinoista (”Sähkömarkkinoiden hullut päivät”), vaikka lehdistössä markkinat eivät saaneet niin paljon huomiota.

3.4 Kriittisyys lisääntyy 2001–2002

Vuoden 2001 alussa sähkön hinta kääntyi loivaan nousuun, kuva 1, ja lehdistössä reagoitiin heti asiaan. Helsingin Sanomat kirjoitti kylmän talvipäivän jälkeen 4.2.2001 ”Kylmä herätys”. Spot-sähkön hinta kuusinkertaistui markkinoilla kylmän sään seurauksena. Kysynnän ja tarjonnan laki vaikuttaa vapailla markkinoilla dramaattisesti hintaan. 26.4.2001 Etelä-Saimaassa otsikoitiin ”Sähkön ylituotanto purkautuu vapailla markkinoilla”.

Kovin aktiivista keskustelu ei ollut mediassa kohonneesta hinnasta huolimatta. Laiskasta kilpailuttamisesta uutisoitiin 4.9.2001 Aamulehdessä otsikolla ”Vain harva vaihtanut sähkön toimittajaa”. Vain 3 % asiakkaista oli vaihtanut sähkön toimittajaa, mutta sähkön hinta oli silti pysynyt edullisena. 25.11.2001 samassa lehdessä jatkettiin päinvastaisesti, että ”Sähkön hinnan nousu jatkuu, koska kilpailu yhä olematonta”. Koska kuluttajat eivät lähteneet kilpailuttamiseen mukaan, alkoivat sähköyhtiöt taas nostaa sähkön hintaa. 22.12.2001 Helsingin Sanomissa jo epäiltiin ”Toimivatko vapaat markkinat?”. Sähkön hinta oli sentään laskenut tasosta, jolla se oli ennen vapauttamista, mutta tilalle olivat tulleet pitkät sähkökatkot ja jopa sähköpulan uhka.

Vuoden 2001 aikana myönteinen suhtautuminen markkinoihin muuttui vähitellen epäilyksi markkinoiden toimivuudesta. Kuluttajat eivät olleetkaan innokkaita kilpailuttamiseen ja sähkön hinta lähti nousuun. Lisäksi tuotannon riittävyttä ja verkkojen huoltoa epäiltiin.

”Sääntely tunkee Pohjolan sähkömarkkinoille” kirjoitettiin Helsingin Sanomissa 23.1.2002. Sähkömarkkinoilla oltiin menossa kohti tiukempaa sääntelyä. Kokemukset vapaista markkinoista olivat ristiriitaisia. Aamulehdessä reagoitiin kohonneisiin sähkön hintoihin ”Sähkön hinta kääntyi nousuun” –jutussa. Vuoden 2002 aikana sähkön hinta jatkoi yhä nousuaan, kuva 1. Samalla myös kirjoitteluaktiivisuus lehdissä kääntyi kasvuun. Aamulehdessä puitiin 17.5.2002 sähkön korkean hinnan syitä ”Hintaeroista huolimatta vain harva vaihtaa sähköyhtiötä” –artikkelissa. Kuluttajien laiskaa kilpailuttamista pidettiin yhtenä suurimpana syynä sähkön hinnan nousuun. Helsingin Sanomissa kritisoitiin sähkömarkkinoita 15.12.2002 otsikolla ”Tilaisuus tekee ahneeksi”. Sähkön hinta oli noussut huonon vesivuoden takia. Myös yhtiöiden mahdollisuutta vedättää sähkön hintaa pörssissä epäiltiin.

Vuonna 2002 kriittisyys markkinoita kohtaa kasvoi edelleen. Huonon vesivuoden takia sähkön hinta lähti nousuun ja se aktivoi myös keskustelua. Kuluttajien vähäinen kiinnostus vapaisiin markkinoihin nostatti myös hintoja.

3.5 Synkkä vuosi 2003

”Sää ohjaa heräkästi sähkön hintaa” kirjoitti Juha Naukkarinen Seneristä Helsingin Sanomissa 5.1.2003. Hän muistutti sähkömarkkinoiden sääherkkyydestä ja totesi, että tilannetta voitaisiin parantaa maiden välisiä siirtoyhteyksiä vahvistamalla. Kylmä sää ja huono vesivuosi nostattivat sähkön pörssihintaa, ja tämä kirvoitti paljon keskustelua lehtiin. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 23.1.2003 todettiin ”Kuluttajan asema on sähkömarkkinoilla heikko”. Kuluttajien sähkön hinta oli noussut todella paljon, ja erityistä kummastusta herätti, miten sellaisetkin sähköyhtiöt noudattavat hinnoittelussaan pörssihintaa, jotka eivät osta sähköään pörssistä. Markkinahinnasta oli tullut sähkön viitehintaa. Samaan asiaan tarttui myös Kiinteistöliitto 14.2.2003 Helsingin Sanomissa (”Kiinteistöliitto: Suomen sähkömarkkinat eivät toimi”). Kuluttajat eivät saaneet enää edes tarjouksia sähköstä.

Myös Turun Sanomat tarttui kärkkäästi sähkömarkkinoihin pääkirjoituksessaan 23.2.2003 ”Sähkömarkkinoilla kipinöi”. Sähkömarkkinoiden toimivuus nähdäänkin siinä vaiheessa, kun vesitilanne normalisoituu: hintojen pitäisi laskea yhtä nopeasti kuin ne ovat nousseetkin. Aamulehdessä 21.3.2003 jo tavallinen kuluttajakin kirjoitti nimimerkillä ”Energiajättien armoilla”, että vapautuneet markkinat tulevat kalliiksi tavalliselle kuluttajalle.

Helsingin Sanomissa 13.4.2003 puututtiin sähkön riittävyyteen artikkelissa ”Sähkömarkkinoilla vakavia riskejä”. Sähkön tuotanto oli ääri rajoilla kylmänä talvena eikä investointihalukkuutta uuteen tuotantoon ollut, sillä sähkö oli edelleen liian halpaa. Muissakin artikkeleissa todettiin puutteet sähkön tuotannossa. Esimerkiksi Turun Sanomissa 26.4.2003 ”Sähkömarkkina halkeaa” –jutussa

kerrottiin markkinoiden hankalasta tilanteesta. Sähköä tuotettiin liian vähän ja hinnat nousivat, mutta sähkön myyjät halusivatkin pitää markkinat tiukkoina.

Toimittajien ja tavallisten kuluttajien vyöryttäessä kritiikkiä markkinoista löytyi niille myös puolustajia. Fortumin Mikael Lilius kirjoitti Helsingin Sanomien mielipidesivuilla 9.6.2003 ”Sähkökaupan vapaus turvattava”. Vaikka parantamisen varaa sähkömarkkinoilla olikin, oli Pohjoismaiden edullinen sähkö vapaan kilpailun tulosta, ja kysynnän ja tarjonnan tasapaino saavutettavissa parhaiten vapailla markkinoilla. Samaa puolustuspuhetta jatkoi myös Senerin Juha Naukkarinen Helsingin Sanomissa 1.9.2003 ”Sähkö Suomessa yhä edullista”. Sähkön hinta oli noussut markkinoilla, mutta sähkön oli edelleen edullista verrattuna muuhun Eurooppaan. Naukkarinen totesi, että pitkään jatkunut kuiva kausi (kuva 4) Pohjolassa vaikuttaa sähkön hintoihin väistämättä. Aamulehdessä puolestaan 9.10.2003 ”Selkeiden pelisääntöjen puuttuminen sähköpörssistä ruokkii hintaheilahteluja” –artikkelissa pohdittiin sähköpörssin toimivuutta. Hintojen vedättäminen saattoi olla mahdollista pörssissä.

Kohonnut sähkön hinta sai siis aikaan kirjoitusvyöryn. Kuvasta 5 havaitaan selkeä lisäys juttujen lukumäärissä. Myös TV:ssä sähkömarkkinoita käsiteltiin muutamaan otteeseen, kuva 6. Esimerkiksi 9.3.2003 Joka kodin asuntomarkkinoissa ”Miksi kilpailu ei toimi sähkömarkkinoilla?” –pätkässä puhuttiin markkinoiden tilanteesta. Lehdissä ankaraa kritiikkiä markkinoiden toiminnasta antoivat sekä toimittajat että kuluttajat. Muutamia myönteisiä juttuja markkinoista kirjoittivat sähköyhtiöiden johtajat ja muun sähköalan edustajat.

3.6 Puolustajat ja vastustajat 2004–2005

Vuosien 2004 ja 2005 aikana keskustelu hieman tasaantui ja rauhoittui, kuva 5. Yleinen asenne vapaita markkinoita kohtaan oli kuitenkin jäänyt negatiiviseksi eritoten siksi, että sähkön hinta ei laskenutkaan, vaikka vesitilanne parani. Aamulehdessä 20.1.2004 puututtiin juuri tähän seikkaan kirjoituksessa ”Sähkön hinnassa on roimasti ilmaa”. Hinnat reagoivat ylöspäin mutta eivät alaspäin.

Vuonna 2004 alkoi myös ilmestyä tutkimuksia markkinoiden hyödyistä. Helsingin Sanomissa otsikoitiin 18.5.2004 ”Tutkimus osoittaa, että kuluttajan asema sähkömarkkinoilla on hankala”. Vapaat markkinat eivät olleet hyödyttäneet kuluttajaa odotetulla tavalla, eivätkä kuluttajat olleet myöskään innokkaita kilpailuttamiseen. Edelleen markkinoille löytyi myös puolustajia. ”Fortumin Lilius toivoo oikeita pohjoismaisia sähkömarkkinoita” (HS 26.5.2004). Jutussa haluttiin pohjoismaisia markkinoita yhdistettävän lisää. Myös Outokummun energiajohtaja Mikko Rintamäen mukaan sähkömarkkinat toimivat yllättävän hyvin.

Aamulehdessä 7.8.2004 muistutettiin, miksi sähkö on edelleen kallista (”Kalliin sähkön ajalle ei ole näkyvissä loppua”). Kaikki kuluttajat eivät vieläkään muistaneet, että sähkön hinta noudattaa pörssihintoja, ja vain sateet Norjassa lisäävät vesivoimavarastoja. Etelä-Saimaassa varoitettiin 29.8.2004, että ”Sähköpula saattaa jo ensi talvena yllättää Pohjoismaat”. Helsingin Sanomissa kerrottiin vielä 6.10.2004 kuluttajien mielipide sähkömarkkinoihin (”Kuluttajat eivät usko sähköyhtiöiden kilpailuun”). Kuluttajien mielestä yhtiöt eivät kilpailleet aidosti. Sen sijaan sähköyhtiöiden mielestä markkinat toimivat parhaiten maailmassa.

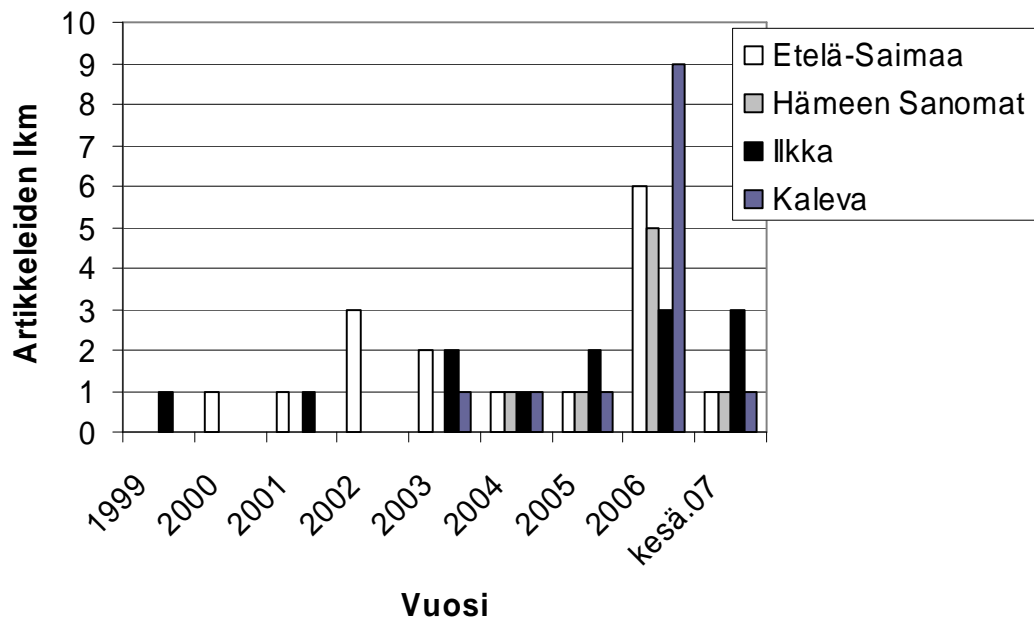
Helsingin Sanomissa 15.6.2005 sähköteollisuus vaati pohjoismaisesta sähköpörssistä uskottavampaa ja läpinäkyvämpää markkinapaikkaa. 20.7.2005 Helsingin Sanomissa ”Fortumin Lilius puolustaa sähkökaupan toimivuutta”. Liliuksen mukaan sähköpörssi toimi paremmin kuin muut hyödykepörssit. Turun Sanomissa 4.8.2005 puolestaan otettiin tiukasti kantaa markkinoihin otsikolla ”Vakavat ongelmat häiritsevät kilpailua pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla”. Markkinoiden todettiin olevan keskittyneet ja hintamekanismin huonosti toimiva. Energiateollisuuden mukaan markkinat kuitenkin toimivat.

Sanomalehti Kalevassa kirjoitettiin 16.8.2005, että ”Suomessa sähkö verraten halpaa”. Markkinoilla etsittiin tasapainoa kysynnän ja tarjonnan välille.

Aamulehdessä puolestaan uutisoitiin 26.8.2005 ”Vattenfall kehuu sähkömarkkinoita”. Vattenfallin mukaan sähkön hinta olisi korkeampi ilman pohjoismaisia markkinoita. Markkinat saivat edelleen kuitenkin vastustusta. ”Eduskunta on tyytymätön sähkömarkkinoihin” kirjoitettiin Helsingin Sanomissa 24.11.2005. Eduskunnassa vaadittiin, että sähkön on oltava hinnaltaan kohtuullista, ja että eduskunnan on voitava puuttua sähkömarkkinoihin. Aamulehdessä 22.12.2005 toivottiin kilpailusysäystä markkinoille jutussa ”Sähkömarkkinoiltamme puuttuu yhä sähköisyys”. Kilpailun lisäys piristäisi markkinoita.

Vuosien 2004 ja 2005 lehtikirjoittelusta on edelleen havaittavissa samat markkinoiden puolustajat ja vastustajat. Yhtä kiivasta keskustelu ei enää ollut, mutta yleisesti markkinoihin oltiin pettyneitä: sähkön hinta ei ollut laskenut. Muutamissa kirjoituksissa jaksettiin kuitenkin muistuttaa sähkön alhaisesta hinnasta muihin Euroopan maihin verrattuna.

Kuvassa 7 on maakuntalehdissä esiintyneiden sähkömarkkinoihin liittyvien juttujen lukumääriä. Juttuja on melko vähän ja tasaisesti, noin 1-3 juttua vuodessa joka lehdessä.

Kuva 7. Sähkömarkkinoihin liittyvien artikkeleiden lukumääriä vuosina 1999–2007. Maakuntalehtien arkistot olivat pääasiassa käytössä vasta 2000-luvulta. Vuoden 2007 artikkelit ovat laskettu kesäkuun loppuun mennessä ilmestyneiden juttujen mukaan.

Lähinnä maakuntalehdissä käsiteltiin oman alueen sähkölaitoksiin liittyviä asioita, mutta sellaisia ei laskettu mukaan tähän tutkimukseen. Vuonna 2006 koko maata koskevien kirjoitusten lukumäärä kuitenkin lisääntyi kaikissa lehdissä.

3.7 Vilkasta keskustelua 2006

Päästökauppa ja windfall-voittojen verotus, Matti Purasjoen raportti sähkömarkkinoista sekä sähkön hinnan nousu voidaan mainita syinä vilkkaaseen julkiseen keskusteluun. Turun Sanomat uutisoi 12.1.2006 ”Pohjoismaiden sähkömarkkinat toimivat yllättävän hyvin”. Jutussa kerrottiin ruotsalaisesta tutkimuksesta, jonka mukaan sähkön hinta määräytyi markkinoilla ja saatavuus oli turvattu. Samoin Fortumin Lilius jatkoi sähkömarkkinoiden puolustelua Helsingin Sanomissa 19.2.2006 ”Vapaat sähkömarkkinat hyödyksi yhteiskunnalle” –mielipidekirjoituksessaan. Hän kirjoitti, että yhteismarkkina on positiivinen asia ja sähkön kuluttajahinnat ovat Euroopan alhaisimpia. Muutama päivä myöhemmin (23.2.2006) Hannu S. Laine vastasi Liliuksen kirjoitukseen otsikolla ”Vapaiden

markkinoiden hyödyllisyys kyseenalaista”. Hän kirjoitti, että suuryrityksen kannalta markkinat voivat toimia, mutteivät pienkuluttajan. Yksityiset kuluttajat maksavat, jotta suuryritykset saisivat halpaa sähköä ja Fortum voittoa.

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa pohdittiin 8.4.2006 sähkömarkkinoiden ongelmia otsikolla ”Pohjoisilla sähkömarkkinoilla pelataan monenlaista peliä”. Vaikka Pohjolassa ylpeiltiin vapailla markkinoilla, kehitys ei silti ollut tuonut toivottuja tuloksia. Sähkömarkkinat olivat harvojen suurten yhtiöiden vallassa. Hämeen Sanomat otsikoi 5.5.2006 ”Markkinavoima on vankilassa”. Sähkömarkkinoista ei voinut puhua markkinoina, sillä tuotantoa Pohjoismaissa ei saanut lisätä. Lisäksi markkinoita hallitsi kolme suurta yritystä Suomessa ja Ruotsissa. Sähkö oli kallista ja siitä tulisi puute, jos lisäkapasiteettia ei saataisi. 19.5.2006 Aamulehden jutussa ”Lilius syyttää poliitikkoja sähkön hintaheilahteluista” Fortumin pääjohtaja taas selitti, ettei korkeaksi koettu sähkön hintataso ole osoitus markkinoiden toimimattomuudesta.

19.6.2006 Helsingin Sanomissa kerrottiin VaasaEMG:n tutkimuksesta (”Kilpailun puute nostaa sähkön tarjoushintoja”). Tutkimuksen mukaan sähkön tarjoushinnat olivat nousseet rajusti vuoden 2001 jälkeen, ja samalla todettiin, että sähkömarkkinoiden vapauttaminen ei ole hyödyttänyt loppukuluttajaa. Tutkimusta tosin syytettiin tarkoitushakuisuudesta, sillä vuoden 2001 hintataso oli todella alhainen. Lilius taasen ilmaisi mielipiteitään sähkömarkkinoista Kalevassa 23.7.2006 jutussa ”Lilius vaatii lisää vettä ja äkkiä”. Lilius selitti, että sähkö ei Suomesta lopu, sillä uudet investoinnit ovat nyt kannattavia.

Aamulehdessä ennakoitiin 29.8.2006 Matti Purasjoen raporttia artikkelissa ”Hintamanipulointi sähköpörssissä liian helppoa”. Purasjoen raportissa keskeisintä tulisivat olemaan Nord Pool sekä harvainvaltaisen markkinan poistaminen. Myös Turun Sanomissa 15.9.2006 todettiin, että ”Sähkömarkkinoilta puuttuu oikea kilpailu”. Markkinoiden toimimattomuuden syyn katsottiin olevan Ruotsissa ja Norjassa, jotka olivat pitäytyneet valtiollisissa monopoleissa.

Purasjoen raporttia käsiteltiin vielä moneen otteeseen eri sanomalehdissä. Aamulehdessä 17.9.2006 kirjoitettiin, että kilpailu toimi aluksi markkinoilla, mutta pienten sähköyhtiöiden tultua myydyiksi markkinoille syntyi oligopoli ("Suurta rahastusta sähköllä"). 5.10.2006 Aamulehti jatkoi "Katkaisijan napsuttelu kaipaa valaisua". Kansalaiset olivat hämmentyneitä sähkömarkkinoista. Toisaalta markkinoiden sanottiin kangertelevan, toisaalta todettiin, että sähkön hinnan nousu osoittaa markkinoiden toimivan. Kansalaisten mielestä jotakin olisi tehtävä. Etelä-Saimaassakin kirjoitettiin 30.11.2006 "Kuluttaja ihmettelee mistä sähkön hinta lopulta koostuu". Tervettä piristystä markkinoille tuli, kun Fortum päätti korottaa hintoja, jonka seurauksena asiakkaat alkoivat kilpailuttaa sähköään ahkerasti. Fortum peruikin myöhemmin korotukset. Helsingin Sanomat uutisoi aiheesta 30.11.2006 otsikolla "Sähkönkäyttäjän kannattaa rähistä".

Vuosi 2006 oli siis vilkkaan keskustelun aikaa. TV:ssä oli markkinoista 5.10.2006 Ykkösen Aamu-tv:ssä otsikolla "Kiistellyt sähkömarkkinat". Edelleen löytyi sekä vastustajia että puolustajia. Isojen sähköyhtiöiden edustajat, Lilius etunenässä, puolustivat markkinoita ja syyttivät poliitikkoja huonoista päätöksistä, jotka nostavat sähkön hintaa. Poliitikot taas syyttivät taas isoja sähköyhtiöitä hintojen vedättämisestä. Kuluttajat olivat epävarmoja koko markkinoista ja halusivat niiden toimintaan parannuksia. Runsaasta keskustelusta huolimatta parannuksia ei tehty.

3.8 Odottava tunnelma 2007

Vuoden 2007 ensimmäisen puoliskon aikana artikkeleita on ollut melko paljon isoimmissa lehdissä, kuva 5 (HS 11 juttua, TS 5 ja AL 6). Myös maakuntalehdissä juttuja on ollut muutamia, kuva 7 (Etelä-Saimaa yksi juttu, Hämeen Sanomat yksi, Ilkka kolme juttua, Kaleva yksi juttu). Keskustelun yleinen sävy on viimeisen puolen vuoden aikana muuttunut hieman positiivisemmaksi, vaikka Helsingin Sanomat uutisoi 6.1.2007 "Pohjolan sähkömarkkinoille jälleen huonot arvosanat". Myös Ruotsin kilpailuvirasto arvosteli sähkömarkkinoiden kilpailuloja uusimmassa raportissaan.

Aamulehdessä puolestaan kritisoitiin 20.1.2007 sähkön korkeaa hintaa ”Suomalaiset maksavat sähköstään pörssihintaan verrattuna liikaa” –jutussa. Sähkön tukkuhinta oli laskenut pörssissä, mutta kuluttajien hinnat eivät. Sähkøyhtiöt pitivät hinnanmuutoksista ilmoittamista liian työläänä operaationa, eivätkä laskeneet hintoja. ”Fiaskon 9 syytä” otsikoi Helsingin Sanomat 28.1.2007 artikkelissa, jossa eriteltiin markkinoiden toimimattomuuden syitä. Ongelmina lueteltiin muun muassa keskittyminen, siirtoyhteyksien pullonkaulat, marginaalihinnoittelu ja verkkomonopoli. Fortumin kehitysjohtaja Timo Karttinen puolusteli markkinoita 31.1.2007 Helsingin Sanomien artikkelissa ”Sähkøpörssi mainettaan parempi”. Hänen mukaansa keskittymistä ei ole, marginaalihinta on tehokas tapa ohjata resurssien käyttöä, ja lisäksi sähkömarkkinoiden on todettu toimivan hyvin.

Aamulehdessä kerrottiin 4.3.2007, että ”Suomalainen voi pian ostaa sähkönsä suoraan Norjasta”. Uuden mahdollisuuden toivottiin lisäävän kilpailua ja laskevan hintoja tulevaisuudessa. Turun Sanomien uutisen mukaan (9.5.2007 ”Lilius ennustaa keskustelun sähkön hinnasta kuumenevan”) keskustelu sähköstä tulee lisääntymään lähiaikoina, sillä hinnankorotuksia voi olla luvassa. Sanomalehti Ilkassa puolestaan otsikoitiin 23.5.2007 ”Suuret sähkökäyttäjät haluavat lisää kilpailua sähkömarkkinoille”. Artikkelin mukaan kilpailun tehostamiseksi markkinoille tarvitaan lisää tarjontaa ja tarjoajia. Myös Hämeen Sanomissa uutisoitiin 12.6.2007 ”Sähkö saattaa kallistua jo loppuvuodesta”. EU nimittäin velvoitti jäsenvaltiot avaamaan sähkö – ja kaasumarkkinat heinäkuun alussa, joten tulevaisuudessa Suomessa saattaa virrata saksalaista tai hollantilaista sähköä. Sähkömarkkinoiden laajentuminen Eurooppaan nostaa hintoja Pohjoismaissa, mutta uusi järjestelmä takaa hintavakauden.

Vuoden 2007 alkupuolella keskustelu markkinoista oli jonkinlaisessa suvantovaiheessa. Voimakkaita tunteiden purkauksia ei ollut, vaikka kritiikkiä markkinoiden toimivuudesta esitettiin. Lähinnä odotettiin, miten sähkön hinta

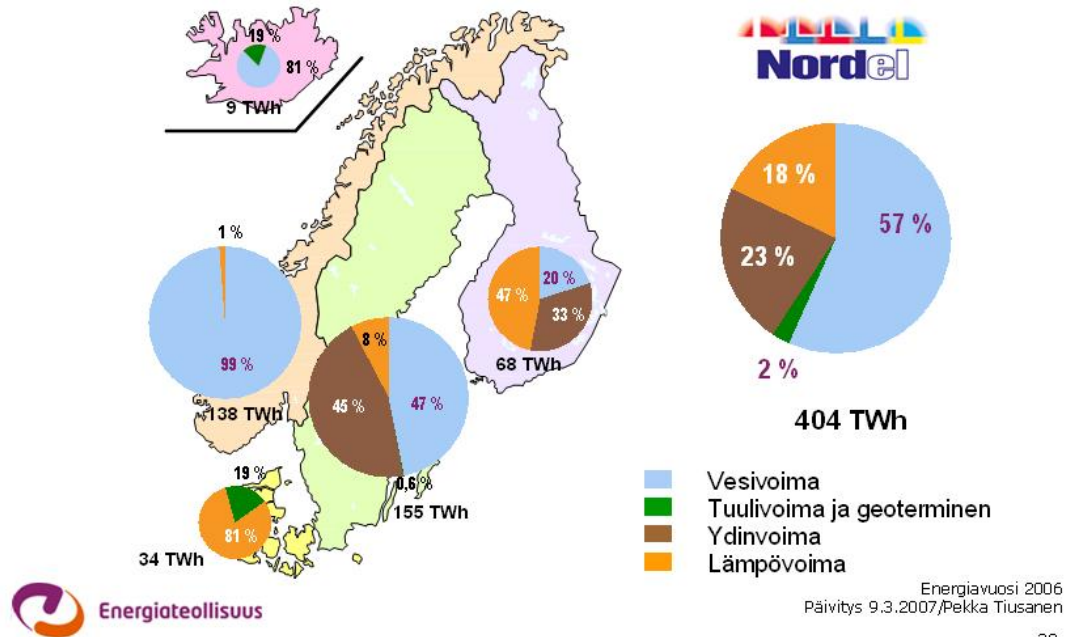
kehittyy tulevaisuudessa ja miten muun Euroopan mukaantulo vaikuttaa markkinoihin.

4 POHJOISMAISET MARKKINAT

Vertailun vuoksi tarkastellaan myös suppeasti pohjoismaisia markkinoita, sillä ne vaikuttavat myös Suomen tilanteeseen. Ruotsin kohdalla on tarkasteltu kirjoittelua ruotsalaisissa sanomalehdissä Dagens Nyheterissä ja Svenska Dagbladetissa. Ruotsin, Norjan ja Tanskan osalta on tutkittu myös suomalaisissa lehdissä esiintynyttä kirjoittelua pohjoismaisista markkinoista.

Sähkön tuotantotavat poikkeavat suuresti Pohjoismaiden kesken, kuva 8. Norjassa lähes kaikki sähkö tuotetaan vesivoimalla ja Tanskassa puolestaan lämpövoimalla. Ruotsissa suurin osa sähköstä tuotetaan vesivoimalla ja ydinvoimalla. Suomessa tuotanto on monipuolinen, sillä sähköä tuotetaan niin ydinvoimalla, vesivoimalla kuin lämpövoimallakin. Islantia tässä työssä ei käsitellä, sillä se ei kuulu pohjoismaisiin sähkömarkkinoihin. Siellä sähkö tuotetaan kuitenkin valtaosin vedellä tai geotermisellä voimalla.

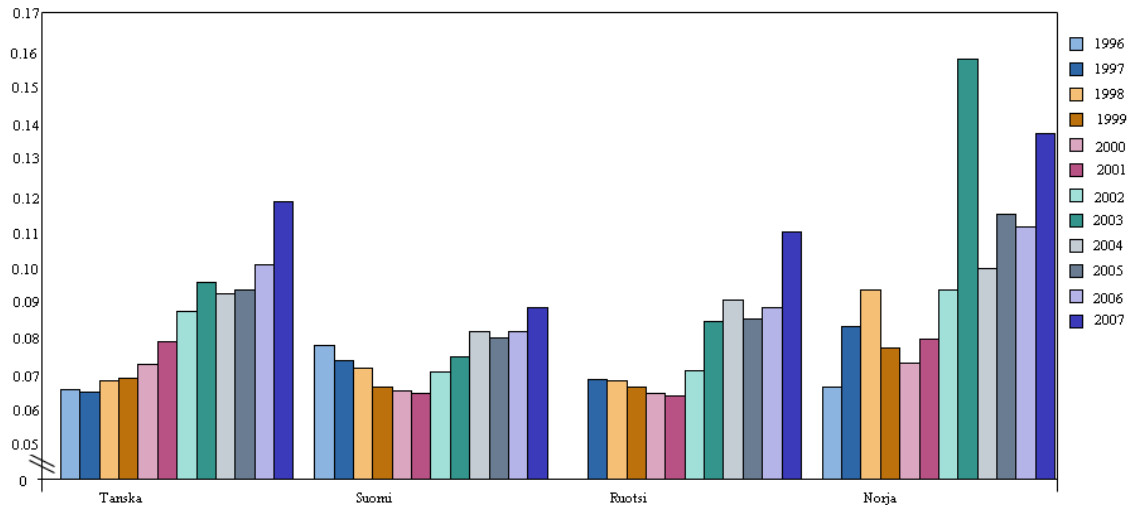
Sähkön tuotanto 2005

Kuva 8. Sähkön tuotanto Pohjoismaissa vuonna 2005. Lähde: Energiäteollisuus

Tämä vaikuttaa monella tapaa sähkön hintaan ja myös saatavuuteen. Jos Norjassa sataa vähän ja vesivoimaa ei voida käyttää täydellä teholla, nousee sähkön hinta koko Pohjolassa, ja erityisesti Norjassa saatetaan kärsiä jopa sähköpulasta. Tanskassa taas päästökauppa vaikuttaa lämpövoimalla tuotetun sähkön hintaan. Myös Ruotsissa kuivat vesivuodet saattavat vaikuttaa sähkön saatavuuteen ja hintaan. 1980-luvulla Ruotsi oli innokas sulkemaan kaikki ydinvoimalansa ja vuosina 1999 ja 2005 kaksi Barsebäckin voimalan reaktoria suljettiin. Enempää ydinvoimaloita ei ole kuitenkaan suljettu, koska korvaavia energiamuotoja ei ole riittävästi.

Sähkön hinnan kehitys Pohjoismaissa (lukuun ottamatta Islantia) on samansuuntainen, kuva 9. Hinta on noussut vuodesta 1996 lähtien kaikissa maissa. 2000-luvun taitteessa sähkö oli edullista Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa.

Kuva 9. Sähkön hinnan kehitys Pohjoismaissa vuosina 1996-2007, e/kWh. Lähde: Eurostat

Kuvasta 2 voidaan havaita, että vuosituhaten vaihteessa on ollut hyvä vesivuosi Pohjolassa. Vuosien 2003 ja 2004 kuivat vuodet voidaan havaita myös sähkön hinnasta. Erityisesti Norjassa sähkön hinta kipusi todella korkealle. Viime vuosina sähkö on edelleen ollut kallista.

4.1 Norja

Norja avasi markkinansa kilpailulle ensimmäisenä Pohjoismaana vuonna 1991. Kilpaillut toiminnot piti eriyttää monopolitoiminnoista ainakin kirjanpidossa. Kansallinen voimayhtiö jaettiin kantaverkkoyhtiöksi Statnetiksi ja tuotantoyhtiöksi Statkraftiksi vuonna 1992. Sähköpörssi perustettiin vuonna 1993, josta myöhemmin syntyi Nord Pool. Norja koostuu useammasta hinta-alueesta, joissa saattaa olla eri hinta vesi- ja kysyntätilanteen mukaan. Käytännössä Norjan sähkömarkkinat aukesivat kuitenkin vasta vuonna 1997, kun pakollinen siirtymismaksu sähkön myyjän vaihdon yhteydessä poistui. (Kara M. 2004; Fosby Livgard E. 2007)

Vuonna 2002 uudistettiin energialakia. Määräyksiä sähkön säännöstelystä, verkkotoiminnan tariffeista, mittauksesta, laskutuksesta ja verkkotoiminnan tuottoraameista muutettiin. Tarkoituksena oli varmistaa, että mahdollinen säännöstely hoidetaan suunnitellusti ja yhteiskunnan kannalta sopivasti. (Finergyn selvitys 2003)

Sähkøyhtiöiden maine ei ole ollut kovin hyvä Norjassa. Markkinoiden avautumisen jälkeen tehotasapaino on huonontunut, hinnat ovat nousseet ja sähkøyhtiöiden maine heikentynyt. Samalla kuluttajien kilpailutusinto vaihtelee voimakkaasti sähkön hinnan mukaan. Huonoina vesivuosina (esimerkiksi vuosi 2003), kun sähkön hinta Norjassa oli korkea, oli kilpailuttaminenkin ahkerampaa (kuvat 4 ja 9). (Fosby Livgard 2007)

Norjassa suhtautuminen sähkömarkkinoihin on edennyt samalla tavalla kuin Suomessa. Markkinoiden avautuessa odotukset olivat korkealla ja hintojen odotettiin laskevan. Aluksi hinnat laskivatkin, eivätkä norjalaiskuluttajat olleet muiden pohjoismaalaisten tavoin kovin innokkaita kilpailuttamiseen. Kun sähkön hinta alkoi nousta 2000-luvulle tultaessa, alkoivat myös epäilyt sähkömarkkinoiden toimivuudesta.

Norjassa huono vesivuosi saattaa johtaa jopa sähkön säännöstelyyn. Helsingin Sanomissa kirjoitettiinkin 12.12.2002 ”Norjan teollisuus seisottaa tehtaita kalliin sähkön takia” ja 2.8.2003 ”Norja harkitsee vesivoiman säännöstelyä”. Artikkeleissa pohdittiin sähkön riittävyttä Norjassa sekä siitä seurannutta tehtaiden seisottamista ja sen vaikutuksia kansantalouteen. Kallis sähkö ja sähköpulan mahdollisuus ovat saaneet norjalaiset myös miettimään sähkömarkkinoiden kehittämistä (Nykypäivälehti 8.9.2006, ”Sateeton syksy nostaa sähkön hintaa”) ja toriumilla toimivan ydinvoimalan rakentamista vesivoiman lisäksi (Tekniikka&Talous 24.5.2007, ”Norja suunnittelee toriumvoimalaa”).

4.2 Ruotsi

Sähkönsiirto ja tuotanto eriytettiin Ruotsissa vuonna 1991. Vuonna 1992 perustettiin kantaverkkoyhtiö Svenska Kraftnät. Vuoden 1996 alusta lähtien sähkönmyyjän kilpailuttaminen on ollut mahdollista. Tyypikuormituskäyräjärjestelmää siirryttiin käyttämään vuonna 1999, jolloin

myös pienten kuluttajien oli käytännössä mahdollista kilpailuttaa sähkönsä. (Kara M. 2004)

Sähkön hinta on noussut myös Ruotsissa markkinoiden vapauttamisen jälkeen, kuva 9, ja tämä on herättänyt epäluuloja markkinoita kohtaan. Vuonna 2002 Ruotsissa tehtiin selvitys sähkömarkkinoiden toimivuudesta. Kilpailun todettiin toimivan melko hyvin, vaikka markkinoilla oli myös ongelmia. Yhtiöiden pienen määrän ja kuluttajien vähäisen kilpailutuksen katsottiin aiheuttavan haittaa vapaille markkinoille. Vuoden 2004 tutkimuksen mukaan vain 54% kotitalouksista oli ollut aktiivisia markkinoilla. Ruotsissa sähkömarkkinat ovat keskittyneet kolmelle suuryritykselle: Vattenfallille, Fortumille ja E.ONille, mikä on ruotsalaisten markkinoiden yksi suurimmista ongelmista. Toinen suuri huolenaihe on Ruotsissa sähkön riittävyys. Kulutus kasvaa koko ajan, eivätkä sähköyhtiöt ole halukkaita investoimaan lisävoimaan. Barsebäckin ydinvoimalan kahden reaktorin sulkeminen vielä vähensi tuotantoa entisestään. (Elrådgivningsbyrån)

Samoista asioista on keskusteltu myös ruotsalaisissa lehdissä. 22.4.2002 Dagens Nyheterissä julkaistiin lukijoiden mielipiteitä markkinoista ("Konsumenternas dom är hård"). Kansalaiset tyrmäsivät markkinat täysin. 5.1.2004 samassa lehdessä ihmeteltiin tyytymättömiä asiakkaita ("Elkraft, elkraft i väggen där"). Yleensä tyytymättömät asiakkaat etsivät toisen myyjän, mutta sähkömarkkinoilla näin ei käy.

Markkinoille löytyi puolustajiakin. Dagens Nyheterissä otsikoitiin 14.9.2005 "Fri elmarknad bra för kunden hävdar forskare". Jutussa kerrottiin vapauttamisen olleen hyödyksi kuluttajille, sillä ilman vapaita markkinoita sähkön hinta olisi noussut enemmän. Toisaalta teollisuus ehdotti, että markkinoissa pitäisi palata säännöstelyyn (Svenska Dagbladet, 27.3.2006 "En illa fungerande marknad"). Korkea sähkön hinta nimittäin uhkasi perusteellisuuden kannattavuutta. Myös Mona Sahlin esitti 30.6.2006 Dagens Nyheterissä "Nya lagar på elmarknaden"

vastalauseensa huonosti toimiville markkinoille. Hän vaati markkinoille lisää toimijoita ja ehdotti myös sähköpörssin jakamista kahdeksi eri pörssiksi.

Asennemuutokset Ruotsissa ovat siis hyvin samankaltaisia kuin Suomessa ja Norjassa. Sähkömarkkinoilta odotettiin paljon, mutta kun sähkön hinta nousi, saivat markkinat osakseen paljon vastustusta.

4.3 Tanska

Tanskassa markkinoiden avaaminen aloitettiin 1996 ja sähkömarkkinalaki tuli voimaan 1998. Aluksi vain seitsemän suurinta loppuasiakasta ja suurimmat jakeluyhtiöt saivat olla mukana kilpailussa. Jakeluyhtiöiden oli ostettava sähköä paikallisilta sähkön ja lämmön yhteistuotantolaitoksilta tai uusiutuvia polttoaineita käyttäviltä laitoksilta. Nord Pool aloitti toimintansa Tanskassa vuonna 1999. Vasta vuonna 2003 markkinat avattiin täysin kilpailulle. Tanskassa oli aiemmin kaksi verkkoyhtiötä Eltra ja Elkraft, mutta ne ovat vastikään yhdistyneet Energinet.dk:ksi. Tanska koostuu kahdesta markkina-alueesta: itäisestä ja läntisestä. (Kara M. 2004; Ruottinen S. 2000; Energinet.dk)

Tanskassa sähkömarkkinat siis avautuivat kokonaan paljon myöhemmin kuin muissa Pohjoismaissa. Tanskassa suurin osa sähköstä tuotetaan lämpövoimalla, ja verkon rakennus lähinnä saarista koostuvaan maahan on kallista. Nämä seikat nostavat sähkön hintaa Tanskassa. Markkinoiden toimivuudesta ei ole vielä paljon kokemusta. Muiden Pohjoismaiden tapaan huolta kuitenkin herättää sähköntuotannon liiallinen keskittyminen.

Sähkön kokonaishinta Tanskassa on korkeampi kuin esimerkiksi Suomessa, kuva 9. Tämä johtuu energian ja siirron monenlaisista ankarista veroista ja maksuista. Turun Sanomien artikkeleissa 14.10.2006 ”Sähkön siirto on halpaa Pohjolassa” ja 20.2.2007 ”Sähkö maksaa muuallakin” todetaan juuri tanskalais sähkö kalleus ja se, että tanskalaisessa energiapolitiikassa voi olla vikaa. Tosin korkeat verkon rakennuskustannukset aiheuttavat kyllä osittain kalliin sähkön.

Sähkömarkkinoiden keskittymistä Tanskassa aiheuttivat suurten ulkomaalaisten sähköyhtiöiden tuleminen tanskalaisille markkinoille sekä tanskalaisyhtiöiden yhdistymiset. Svenska Dagbladet kirjoitti 20.10.2005 ”Dansk energiaffär kan stoppas av EU”. Jutussa kerrottiin energiayhtiöiden suurista fuusioista ja siitä, että markkinat toimivat Tanskassa hajanaisesti, sillä koko maata ei ole yhdistetty samaan verkkoon.

5 VERTAILU JA YHTEENVETO

Suomessa asenteet sähkömarkkinoita kohtaan siis vaihtelevat sähkön hinnan ja markkinoiden tapahtumien mukaan. Liitteessä 4 on asennemuutoksia kuvaava käyrä. Käyrä on piirretty kirjoittajan saaman käsityksen mukaan asenteiden muutoksista. Liitteiden 1, 2 ja 3 otsikot toimivat käyrän perustana. Eli kun vuosina 1998-2000 positiivisia (punaisia) juttuja oli keskimäärin runsaasti, asennekäyräkin on positiivisella puolella. Esimerkiksi puolestaan vuonna 2003, kun yleiset asenteet olivat selkeästi negatiiviset, on käyräkin negatiivisella puolella. Lisäksi käyrän käännekohtiin on sijoitettu tapahtumia markkinoilla.

Vuonna 1995 uuteen sähkömarkkinalakiin suhtauduttiin varovaisen epäilevästi ja negatiivisia mielipiteitä esiintyi muutamia. Vuosina 1998–1999 asenteet markkinoita kohtaan olivat erittäin positiiviset. Juttuja oli kyseisinä vuosina melko vähän (esimerkiksi Helsingin Sanomissa vuonna 1998 oli 17 juttua ja vuonna 1999 oli 14 juttua), mutta suurin osa artikkeleista oli myönteisiä. Vuonna 2003 markkinat saivat osakseen paljon kielteistä kirjoittelua ja myönteisiä ajatuksia esittivät vain sähköalan edustajat. Viime vuosina keskustelu on muuttunut rauhallisemmaksi, ja positiivisia ja negatiivisia uutisia on ollut lähes yhtä paljon. Liitteessä 4 oleva asennekuvaaja korreloi hyvin sähkön hinnan kuvaajan kanssa, kuva 1. Tulevaisuudessa markkinat voivat saada osakseen edelleen voimakkaita kritiikkiryöppyjä, jos sähkön hinta nousee voimakkaasti. Toisaalta voi olla, että ihmiset ovat tottuneet sähkön hinnan vaihteluihin eikä markkinat enää saa niin paljon kielteistä palautetta.

Muissa Pohjoismaissa asennemuutoksissa on nähtävissä vastaavanlainen kehitys. Sähkön hinnan noustessa ovat ajatukset sähkömarkkinoista muuttuneet negatiivisemmiksi. Jokaisessa Pohjoismaassa on kuitenkin myös eri maille ominaiset ongelmansa. Norjassa erityisen suuri huoli on vesivoiman riittävyys. Ruotsissa puolestaan pääongelmana on markkinoiden keskittyminen, sillä kolme suurta sähköyhtiötä (Vattenfall, Fortum ja E.ON) hallitsevat lähes koko markkinoita, ja sen pelätään antavan niille mahdollisuuden hallita sähkön hintaa. Suomessa vakavana ongelmana nähdään myös keskittyminen sekä kuluttajien vähäinen kilpailutushalu. Tanskassa markkinat ovat avautuneet paljon myöhemmin kuin muissa Pohjoismaissa, ja siellä on vielä ongelmia verkon järjestelyissä ja hinnoittelussa.

Pohjoismaisilla markkinoilla on silti yhteisiäkin huolia. Sähkön riittävyyttä epäillään kaikkialla, sillä Pohjoismaissa on rakennettu uutta kapasiteettia vähän. Vapaiden markkinoiden uskottiin laskevan sähkön hintaa koko Pohjolassa, mutta näin ei käynytkaan. Kuluttajat eivät ole tyytyväisiä tähän. Kuluttajat ovat silti pysyneet melko passiivisina kaikissa Pohjoismaissa, mikä aiheuttaa vain lisää ongelmia. Norjalais- ja ruotsalaiskuluttajat ovat kuitenkin olleet hieman innokkaampia kilpailuttamaan sähkön myyjiä kuin suomalaiskuluttajat. Kaikissa maissa kilpailutus on ollut aktiivista oikeastaan vain silloin, kun sähkön hinta on ollut korkealla. Lisäksi keskittyminen, siirtoyhteysien pullonkaulat ja sähköpörssin toiminta ovat ongelmia pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla. Yhteisinä parannusratkaisuuksina ehdotetaan usein tuotannon lisäämistä, siirtoyhteysien parantamista, uusien toimijoiden saamista markkinoille sekä sähköpörssin toiminnan kehittämistä. Myös markkinoiden laajentumisen Eurooppaan odotetaan vaikuttavan suotuisasti.

LÄHTEET

Lehdistölähteet:

Aamulehti, www.aamulehti.fi (> Arkisto, maksullinen)

Dagens Nyheter, www.dagensnyheter.se (> Arkivet > Sök)

Etelä-Saimaa, www.esaimaa.fi (> Haku, vain otsikot saatavilla, arkisto muuten maksullinen)

Helsingin Sanomat, www.hs.fi (> Arkisto, maksullinen)

Hämeen Sanomat, www.hameensanomat.fi (>Haku)

Ilkka, www.ilkka.fi (> Arkisto, vain otsikot saatavilla, arkisto muuten maksullinen)

Kaleva, www.kaleva.fi (> Arkisto)

Nykypäivä, www.nykypaiva.fi (> Haku)

Svenska Dagbladet, www.svd.se (> Sök)

Tekniikka&Talous, www.tekniikkatalous.fi ("Norja suunnittelee toriumvoimalaa", http://www.tekniikkatalous.fi/doc.te?f_id=1177479)

Turun Sanomat, www.ts.fi (> Arkisto)

Muut lähteet:

Finergyn selvitys 2003: Talven 2002-2003 sähkömarkkinat. [Verkkodokumentti]. [Viitattu 23.8.2007].

<http://www.energia.fi/content/root%20content/energiateollisuus/fi/julkaisut%20ja%20tutkimukset/liitteet/talvikausi2002-2003-selvitys.pdf?SectionUri=%2Ffi%2Fjulkaisut> .

Fosby Livgard, Eva. 2007. The Norwegian Power Industry's Reputation In A Deregulated Market. Vienna 21.-24.5.2007. CIRED.

Elrådgivningsbyrån. [Online]. [Viitattu 23.8.2007].

www.elradgivningsbyran.se(> Om elmarknaden).

Energiamarkkinavirasto. [Viitattu 28.8.2007].[Online].

www.energiamarkkinavirasto.fi (> Sähkömarkkinat).

Energianet.fi. [Viitattu 28.8.2007]. [Online]. www.energianet.fi (> Sähköhuolto).

Energiateollisuus ry. [Viitattu 28.8.2007]. [Online]. www.energia.fi (> Sähkö).

Energinet.dk. [Viitattu 30.8.2007]. [Online].

<http://www.energinet.dk/da/menu/Forside.htm> (> About us).

Eurostat. [Viitattu 23.8.2007]. [Online].

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL (> Environment and energy > Energy > Electricity prices).

Kara, Mikko(toim.). 2004. Energia Suomessa. VTT. Helsinki: Edita.

Nord Pool. [Online]. [Viitattu 28.8.2007]. www.nordpool.com .

Purasjoki, Matti. 2006. Sähkön tukku –ja vähittäismarkkinoiden toimivuus. KTM.

[Verkkodokumentti]. [Viitattu 23.8.2007].

http://www.ktm.fi/files/16728/SAHKOMARKKINOIDEN_TOIMIVUUS.pdf

Ruottinen, Saku. 2000. Sähkömarkkinoiden kehitys Euroopassa.

Sähkövoimatekniikan erikoiskysymyksiä. 17.3.2000. [Verkkodokumentti]. [Viitattu 22.8.2007]. Finergyn lehdistötiedotteen 19.2.1999 mukaan.

<http://www.ee.lut.fi/fi/opi/kurssit/Sa2710800/ruottinen.pdf>

Tilastokeskus. www.stat.fi. Kuva 1. [Viitattu 23.8.2007]. [Online].

(http://www.stat.fi/til/ehkh/2006/04/ehkh_2006_04_2007-03-14_kuv_028.html).

Liite 1: Sähkötmarkkinat Helsingin Sanomissa

Positiivista

Sähkötmarkkinoiden
uusjako etenee
vauhdikkaasti
HS 7.7.97

Suurostajat uusivat
sähkösopimuksiaan
odotettua vilkkaammin
HS 29.5.96

Sähkösopimuksia
verohuppu silmillä
HS 21.12.95

Sähkölaitokset
varautuvat
täydelliseen
kilpailuun
HS 7.2.96

Suomessa vasta
opeteltu
markkinoiden
avautumista
HS 31.12.95

Markkinat ohjaavat
sähkön
tuotantorakennetta
HS 18.7.96

**Hinnat
laskevat,
keskustelu
vähenee**

Sähköt kilpailu tasaa
rajuja hintaeroja ja
tuo uusia palveluita
HS 18.8.98

Sähkötkaupan
vapautus hyödytti
asiakkaita
HS 17.6.99

Sähkötenergian
hintahaitari useita
satasia vuodessa
HS 4.9.01

Sähköt
Suomessa
yhä
edullista
HS 1.9.03

Sähkötkaup-
pan vapaus
turvattava
HS 9.6.03

Tehokkaat
sähkötmarkkinat
synnyttävät vielä
ongelmia
HS 9.1.03

Puolustajat ja vastustajat

VTT: Kara:
Sähkötmarkkinoita
voi muuttaa
kuluttajan edun
mukaiseksi
HS 12.8.05

Sähkötteollisuus:
Pohjoismaisesta
sähkötörssistä
uskottavampi HS
15.6.05

Fortumin Lilius
toivoo oikeita
pohjoismaisia
markkinoita
HS 26.5.04

Vilkasta keskustelua

Säntely tuskin
eduksi
sähkötmarkkinoilla
HS 3.7.06

Pienasiakkaat
innostuivat
vertailemaan
sähkön hintaa
HS 28.11.06

Vapaat
sähkötmarkkinat
hyödyksi
yhteiskunnalle
HS 19.2.06

**Odottava
tunnelma**

Sähkötörssi
mainetaan
parempi
HS 31.1.07

-95

-96

-97

-98

-99

-00

-01

-02

-03

-04

-05

-06

-07

Kaupungit purnaavat
uudesta sähkötlaista
HS 15.11.95

Arvostelijat näkevät
sähkötmarkkinoilla
kasinotalouden oireita:
Sähköt kilpailu
hyödyttää vain
suurostajia
HS 13.1.95

Sähköt lakiesitys yhtä
tyhjän kanssa
HS 14.1.95

Avautuva kilpailu
lisää sähkötkaupan
epävarmuutta
HS 15.12.94

**Uusi sähkötmarkkinalaki ja
asenteet**
Negatiivista

Sähkötmarkkinoiden
kilpailuasetelma
HS 22.4.97

Kuluttaja maksaa
sähkötkaupat
HS 29.3.96

Sähköt alistuu
hitaasti
markkinoihin
HS 26.3.96

Ministerio
huolissaan
sähkötalan
keskittymisestä
HS 11.1.96

Hinnat nousevat, epäilykset kasvavat

Uusi laki päästää
kuluttajat
kilpailuttamaan
sähköt yhtiöitä
HS 22.11.97

Sähkötmarkkinoiden
kilpailuasetelma
HS 22.4.97

Sähkötkaupan
monopoli on
estettävä
HS 7.8.97

Halvempi sähköt,
isompi sähköt lasku?
HS 5.9.98

Mistä Suomelle
sähkötä?
HS 16.9.00

Tilaisuus tekee ahneeksi
HS 15.12.02

Sähkötmarkkinoiden
liikkeet edellyttävät
tiukkaa valvontaa
HS 21.10.02

Säntely tunkee
Pohjolan
sähkötmarkkinoille
HS 23.1.02

Toimivatko vapaat
markkinat?
HS 22.12.01

Sähköt kallistuu,
yösähköt hintaetu
häviää
HS 4.7.01
Kylmä herätys
HS 4.2.01

**Kriittisyys
lisääntyy**

Miten saada elefantit
tanssimaan
HS 27.8.03

Sähkötmarkkinoilla
vakavia riskejä
HS 13.4.03

Sähköt hinta pysyy
korkealla
HS 2.8.03

Kiinteistöliitto:
Suomen
sähkötmarkkinat
eivät toimi
HS 14.2.03

Kuluttajan asema on
sähkötmarkki-
noilla
heikko
HS 23.1.03

Synkkä vuosi

Eduskunta
tyytymätön
sähkötmarkkinoihin
HS 24.11.05

Sähkötmarkkinat
toimivat
Suomessa liian
kankeasti
HS 15.10.04

Kuluttajat eivät
usko
sähköt yhtiöiden
kilpailuun
HS 6.10.04

Tutkimus osoittaa,
että kuluttajan
asema on
sähkötmarkkinoilla
hankala
HS 18.5.04

Usko
sähkötmarkkinoihin
on vakavasti
horjunut
HS 28.11.06

Sähkötmarkkinat
eivät toimi
HS 14.4.06

Sähkötmarkki-
noille tervettä
kilpailuun
HS 7.4.06

Vapaiden
markkinoiden
hyödyllisyys
kyseenalaista
HS 23.2.06

Fiaskon 9
syytä
HS
28.1.07

Pohjolan
sähkötmarkki-
noille jälleen
huonot
arvosanat
HS 6.1.07

Liite 2: Sähköturun Sanomissa

Positiivista

Hinnat laskevat, keskustelu vähenee

Ruotsin Vattenfall valloittaa Suomessa
TS 24.8.00

Sähkölaskuun luvassa syksyllä roima alennus
TS 13.7.98

Puolustajat ja vastustajat

Kilpailuttaminen tehokas keino alentaa sähkölaskua
TS 11.8.04

Viikasta keskustelua

Pohjoismaiden sähkömarkkinat toimivat yllättävän hyvin
TS 12.1.06

Odottava tunnelma

Lilius ennustaa keskustelun sähkön hinnasta kuumenevan
TS 9.5.07

Kansalliset säännöt jarruttavat sähkömarkkinoiden toimivuutta
TS 13.3.03

-96 -97 -98 -99 -00 -01 -02 -03 -04 -05 -06 -07

Harvainvalta kaksinkertaistaisi sähkön hinnan
TS 1.7.97

Sähköyhtiöt pitävät rajaa tiukkana
TS 17.6.97

Kilpa sähköyhtiöistä kasaa korotuspaineita
TS 15.12.97

Hinnat nousevat, epäilykset kasvavat

Negatiivista

Sähkön kilpailutus luvattoman koukeroista kotitalouksille
TS 22.8.98

Eriarvoisuutta sähkömaksuissa
TS 4.9.98

Kotitaloudet hyötynyt vähiten sähkömarkkinoiden kilpailusta
TS 16.12.99

Puute sähkön siirtojohtoista jarruttaa energiamarkkinoita
TS 8.6.01

Valtio suosii suuryhtiöitä sähkömarkkinoilla
TS 6.6.02

Sähköä kannattaa nyt säästää
TS 16.12.02

Kriittisyys lisääntyy

Sähkömarkkinoilla kipinöi
TS 23.2.03

Mikä ihmeen sähköpula
TS 7.3.03

Ajatuksia pohjoismaisesta sähköpörssistä
TS 13.6.03

Synkkä vuosi

Vakavat ongelmat häiritsevät kilpailua pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla
TS 4.5.05

Markkinoiden toimimattomuus osasyynä sähkön kallistumiseen
TS 24.11.05

Sähkömarkkinoilta puuttuu oikea kilpailu
TS 15.9.06

Sähköyhtiöillä ei saa olla monia energian tuotantomuotoja
TS 7.11.06

Liite 3: Sähkötalouden Aamulehdessä

Positiivista

Sähkö siirtyi vapaaseen kauppaan
AL 2.11.95

Sähköala vasta lämpenee kilpailulle
AL 15.5.95

"Markkinoiden vapauttaminen ei nosta sähkön hintaa"
AL 17.2.95

Sähkömarkkinalaki vapauttaa kilpailun
AL 10.1.95

Pienkuluttaja saa apua sähköntuottajien kilpailuttamiseen
AL 18.7.96

Suljettuja markkinoita ei enää ole
AL 13.8.96

Hinnat laskevat, keskustelu vähenee

Sähkökilpailu hyödyttää kaikkia
AL 20.9.98

Sähköinen soppa kiehuu ja kuohuu
AL 28.8.98

Sähkökilpailu tuo kotitalouksille säästöä
AL 1.7.98

Sähkön hinnan lasku on jatkunut
AL 28.1.00

Hintakilpailu vasta vaatimatonta alku
AL 12.1.99

Kuluttajille lisäturvaa sähkömarkkinoilla
AL 4.2.03

Viime kesän korkein hinta olisi nyt polkumyyntiä
AL 4.7.03

Puolustajat ja vastustajat

Vattenfall kehuu sähköyhtiöitä
AL 26.8.05

Vilkasta keskustelua

Hintataso määräytyy sähköpörssissä
AL 24.8.06
Lilius syyttää poliitikkoja sähkön hintaheilahteluista
AL 19.5.06

Pekkarinen haluaa avata kotien sähkökaupan Pohjoismaissa
AL 7.6.06

"Pohjoismaiden investoitava sähkön tuotantokapasiteetti"
AL 26.4.06

Sähköyhtiöt hyväksyvät Purasjoen selvityksen
AL 5.10.06

Odottava tunnelma

Sähkön salaisuus
AL 4.3.07

Negatiivista

Hinnat nousevat, epäilykset kasvavat

Kriittisyys lisääntyy

Liite 4: Sähköt ja asenteet julkisessa keskustelussa

